

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Aki Jalkanen
Sami Tolonen

YHDYSKUNTAPALVELUN PÄIHDEHUOLTOJAKSO, KOKEMUSTIETOA POH-
JOIS-KARJALASTA

Opinnäytetyö
Lokakuu 2013

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 8
80200 JOENSUU
+35850 408 8429

Tekijät
Aki Jalkanen, Sami Tolonen

Nimeke
Yhdyskuntapalvelun päihdehuoltojakso, kokemustietoa Pohjois-Karjalasta
Toimeksiantaja: Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto

Tiivistelmä
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue on asettanut vuodelle 2013 tulostavoitteeksi päihde- palveluiden kartoituksen, joka sisältää muun muassa selvityksen päihdehuoltojaksojen toiminnasta. Tulostavoitteen kannalta opinnäytetyömme on ajankohtainen. Työn tarkoituksena oli selvittää, millainen on yhdyskuntapalvelua suorittavien henkilöiden päihdehuoltojaksojen sisältö ja millaiset ovat heidän kokemuksensa siitä. Päihdehuoltojaksoa käytetään suhteellisen vähän, vaikka rattijuopumus on syynä yli puoleen yhdyskuntapalvelurangaistuksista. Tarkoituksena oli selvittää, kohtaavatko päihdehuoltojakson teemat ja sisältö asiakkaiden tarpeet.

Tutkimus on laadullinen ja se suoritettiin Pohjois-Karjalan alueella Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston toimeksiantona heidän asiakkailleen ja Pohjois-Karjalan toimijoille, jotka järjestävät päihdehuoltojaksoja. Menetelmänä käytettiin teemahaastattelua sekä laadullista kyselylomaketta. Työntekijöiltä etsimme vastauksia, miten ja millaista työtä he päihdehuoltojaksoilla tekevät ja asiakkailta kokemustietoa, millaisia kokemuksia jaksolla on ollut. Vastauksia saimme kuudelta työntekijältä ja kolmelta asiakkaalta.

Tuloksista kävi ilmi, että päihdehuoltojakso on asiakkaita huomioivaa, yksilöllistä elämänhallintaa ja päihdeettömyyttä tukevaa toimintaa. Asiakkaille tärkeää oli työntekijöiden mahdollistama keskusteluapu. Työntekijöiden ja asiakkaiden vastaukset olivat samantyyppisiä puhuttaessa teemoista, joita jaksolla käsitellään. Päihdehuoltojaksosta on hyötyä asiakkaille yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Jatkotutkimusideoina esitämme ryhmämuotoisen jakson toteuttamismahdollisuuksia sekä päihdehuoltojakson yhtenäisen rungon suunnittelua päihdehuoltojaksoja pitävillä toimijoille.

Kieli
suomi

Sivuja 51
Liitteet 4
Liitesivumäärä 10

Asiasanat
yhdyskuntapalvelu, päihdehuoltojakso, rikosseuraamustyö, päihdetyö

THESIS
October 2013
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 8
80200 JOENSUU
FINLAND
+35850 408 8429

Authors
Aki Jalkanen, Sami Tolonen

Title
Substance abuse treatment periods in community service, practical experience from northern Karelia
Commissioned by
Community sanction office of Joensuu

Abstract
Eastern and northern Finland's criminal sanction area has set the mapping of substance abuse services as one of its revenue targets for the year 2013. It contains an investigation about what is done within the periods. Taking the revenue target into consideration, our study is very topical. The purpose of this study was to find out what the content of the community services substance abuse treatment period is and how the clients and the workers experienced it. Although over a half of the community service punishments are because of drunken driving, abuse treatment periods are used relatively seldom. Our purpose was to find out if the substance abuse treatment period's themes and content match the client's needs.

The study is qualitative and it was conducted in the North Karelia region. It was assigned to us by the community sanction office of Joensuu and it was intended to benefit their clients and substance abuse treatment period operators. Research methods that were used were a themed interview and a qualitative questionnaire. We were looking for answers from employees as to how they work and what kind of work they do within abuse treatment periods. Clients were asked how they experienced the period. We got answers from six operators and three clients.

Results point out that the period promotes individual control of life and life without substances. To clients the possibility to discuss with someone was seen as important. The clients and operators answered similarly when talking about themes that were used within the periods. The accrual of community service hours was important also. Substance abuse periods are useful to clients going through community service. For further research we thought of possibilities for executing group-based periods and forming a unitary frame for the operators of substance abuse periods.

Language
Finnish

Pages 51
Appendices 4
Pages of Appendices 10

Keywords
community service, substance abuse period, criminal sanction work, substance abuse work

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto.....	5
2	Yhdyskuntapalvelu osana seuraamusjärjestelmää ja sen merkitys yhteiskunnassa	7
2.1	Yhteiskunnan normit ja niiden rikkominen.....	7
2.2	Voimavarat ja ratkaisukeskeinen työote	8
2.3	Yhdyskuntapalvelu rangaistusmuotona	9
2.3.1	Yhdyskuntapalvelun sisältö	10
2.3.2	Yhdyskuntapalvelua suorittavan päihdeettömyyden tukeminen.....	11
2.4	Päihdekuntoutus	13
3	Opinnäytetyön lähtökohdat	15
3.1	Toimeksiantajana Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto	15
3.2	Tutkimustehtävä.....	15
3.3	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt.....	17
4	Opinnäytetyöprosessin kulku ja tutkimusmenetelmät.....	18
4.1	Prosessin käynnistysvaihe	18
4.2	Aineiston kerääminen ja litterointi.....	19
4.2.1	Toimijat	19
4.2.2	Asiakkaat.....	21
4.3	Aineiston käsittely ja analysointi	23
5	Tulokset.....	25
5.1	Päihdehuoltojakson sisältö	26
5.2	Päihdehuoltojakson teemat ja yksilöllisyys	28
5.3	Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset	29
5.4	Yhteistyö yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa ja kehitysideal.....	31
6	Johtopäätökset	32
7	Pohdinta.....	34
7.1	Keskeiset tulokset.....	34
7.2	Luotettavuus ja eettisyys	35
7.3	Tavoitteiden toteutuminen ja menetelmien arviointi	36
7.4	Oppimisprosessi	38
7.5	Jatkotutkimusideal	39
	Lähteet.....	40

Liitteet

Liite 1	Teemahaastattelurunko
Liite 2	Kyselylomake
Liite 3	Toimeksiantosopimus
Liite 4	Tutkimuslupahakemus

1 Johdanto

"Vain itse voi raitistua ja jokainen tekee oman elämänsä valinnat."

(Päihdetyöntekijä 2013).

Törkeä rattijuopumus on ollut selkeästi suurimmalla osalla (55 %:lla) yhdyskuntapalveluun tuomituista päärikoksena, mikä viittaa myös päihdeiden ongelmakäyttöön. Vielä yleisempiä ongelmat ovat niillä, joita ei usein juuri akuutin päihdeongelmansa vuoksi katsota yhdyskuntapalveluun soveltuviksi. (Kaukonen 2013, 36). Tämän vuoksi osana yhdyskuntapalvelua voidaan käyttää palveluita, joiden tarkoituksena on auttaa henkilöä mahdollisissa ongelmissa päihdeiden käyttöön liittyen (Matikkala 2010, 54).

Yhdyskuntapalvelun suorittamiseen liittyviä päihdekuntoutustunteja kertyi vuonna 2012 runsaat 4 000, mikä tarkoittaa noin 1,9 %:a kaikista tuomion suorittamiseen liittyvistä tunneista. Päihdeongelman vähentämiseen tähtäävää ohjelmatyötä tästä oli noin 1 000 tuntia, eli vajaa neljännes. Päihdekuntoutustunteja tuotettiin Pohjois-Suomen alueella noin 550. Vaihtelu koko Suomen alueella oli erittäin suurta esimerkiksi samankokoisten kaupunkien kesken. Kaukonen (2013, 38.) mukaan tilastoja tutkittaessa vaihtelu ei näyttäisi johtuvan asiakasmäärien eroista, tarpeeseen liittyvästä vaihtelusta tai palvelujen saatavuuden eroista.

Haapasalon (2008, 221–222.) mukaan rattijuopumus tai huumaantuneena ajaminen kertoo yleensä lievistä tai vakavasta päihdeongelmasta. Mitä useammasta rikoksenuusinnasta on kyse, sitä todennäköisempiä vaikeat päihdeongelmat ovat. Päihtyneenä ajaminen voikin olla joko osa muuta rikollista käyttäytymistä tai vain yksittäinen teko. Usein ensimmäistä kiinnijäämistä edeltää jo aikaisempi päihtyneenä ajaminen, mutta siitä ei ole jääty kiinni. Rattijuopumukseen liittyvkin asenteita ja ajatusvääristymiä, joilla päihtyneenä ajoa oikeutetaan. Näitä ajatuksia on esimerkiksi, että ajaminen päihtyneenä on arkipäiväistä tai että lyhyen matkaa voi ajaa ilman vaaraa juopuneenakin.

Opinnäytetyö suoritettiin Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston toimeksiantamana. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millainen yhdyskuntapalvelua suorittavien

henkilöiden päihdehuoltojakson sisältö on sekä millaiset heidän kokemuksensa siitä ovat. Tarkoituksena oli selvittää kohtaavatko päihdehuoltojakson teemat ja sisältö asiakkaan tarpeet. Opinnäytetyössä haastattelimme niin asiakkaita kuin työntekijöitäkin ympäri Pohjois-Karjalaa.

Kerromme opinnäytetyön alussa teoreettista viitekehystä yhteiskunnan normeista ja niiden rikkomisesta sekä päihdeongelmista. Seuraavana kerromme ratkaisukeskeisestä työotteesta ja voimavarojen käsitteestä. Kerromme myös millaista on yhdyskuntapalvelun suorittaminen ja sen käytänteistä sekä päihdekuntoutuksen käsitteestä. Käsittelemme myös asiakkaan kannalta olennaisia asioita, jotka ovat voineet myötävaikuttaa yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaaksi tulemista. Luvussa kolme esittelemme toimeksiantajan, aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä aiheen tiimoilta sekä tutkimustehtävän. Opinnäytetyö toteutettu kvalitatiivisella tutkimusotteella. Opinnäytetyön menetelmällisiä valintoja sekä sen toteutumisprosessia käymme läpi on luvussa neljä. Opinnäytetyön lopussa esitämme opinnäytetyömme tulokset sekä johtopäätökset. Pohdintaosiossa luvussa seitsemän käsittelemme keskeisiä tuloksia, luotettavuutta ja eettisyyttä, omaa oppimisprosessiamme sekä mahdollisia jatkotutkimusideoita.

2 Yhdyskuntapalvelu osana seuraamusjärjestelmää ja sen merkitys yhteiskunnassa

2.1 Yhteiskunnan normit ja niiden rikkominen

Kaikissa tunnetuissa yhteiskunnissa esiintyy ja on esiintynyt sosiaalisia normeja sekä niiden vastaista toimintaa. Ne ovat sosiaalisen elämän peruspiirteitä. Kyntäjän (2004, 267.) mukaan nämä piirteet esiintyvät moderneissa yhteiskunnissa rikollisuuden välttämättömänä virallisena valvontana. Sosiologisessa mielessä normit ovat kieltoja, käskyjä, lupia ja kelpuutuksia, joita tuetaan pakottein ja pakotteiden uhalla. Pakotteet eli sanktiot, jotka voivat vaihdella yleisestä paheksunnasta tarkoin määriteltyihin rangaistuksiin.

Normien rikkominen ja niiden noudattamatta jättäminen poikkeaa normaalista sosiaalisesta käyttäytymisestä, joka yleisesti katsotaan hyväksyttäväksi toiminnaksi. Sosiologiassa poikkeavuus tarkoittaa muun muassa alkoholismia, mielisairautta ja rikollisuutta. Poikkeavuus käsitteenä on sidoksissa normiin, eli käyttäytyminen poikkeaa normeista tai normien määrittelemästä normaalista. Poikkeavaan käyttäytymiseen on yritetty hakea selitystä monenlaisilla teorioilla, joissa on esimerkiksi mietitty yksilön ominaisuuksia ja taustatekijöitä. Toisaalta huomio kiinnittyy sosialisointiin, koska sen takia yksilöt eivät ole omaksuneet ja sisäistäneet riittävän hyvin yhteiskunnassa hyväksytyjä normeja. (Kyntäjä 2004, 270.)

Normeista poikkeava käyttäytyminen voi johtua päihdeongelmista. Mistä päihdeongelma alun perin tulee? Päihdeongelmia on yritetty selittää ja ratkaista erilaisten teorioiden ja ajattelumallien kautta. Se ei kuitenkaan ole yksinomaan biologinen, psyykinen, sosiaalinen tai lääketieteellinen ilmiö. Kaikilla näillä alueilla on muodostettava laajaa ja tarkkaa tietoa ongelmista sekä riippuvuudesta, mutta yhtenäistä ongelman syntymistä ja kuntoutumista koskevaa teoriaa ei ole vielä saatu aikaan. Teoriasuuntaukset vaikuttavat hoitomalleihin. Yksikään hoito-ohjelma ei ole osoittanut ylivoimaisesti paremmaksi. Koska edellä mainitut ilmiöt vaikuttavat asiakkaan ongelmaan ja hoitomalleihin, ei voida käyttää yksittäistä teoriaa vaan kuntoutusta täytyy tehdä yksilökohtaisesti ja monitieteellisesti. (Kallio 2005, 2–3.)

Psyykkiset ongelmat taas vaikuttavat asiakkaan prosesseihin, pysyvyyteen ja kuntoutumiseen. Päihdeongelmaan liittyy usein mielenterveysongelmia. Nämä ovat usein hoitoon hakeutumisen syynä. Ne pohjautuvat monesti aikaisemmin hoitamatta jätettyihin traumaattisiin kokemuksiin. Psyykkisten ongelmien lisäksi päihdeongelmaisilla on usein fyysisiä ja sosiaalisia oireita sekä heikko päihteiden käytön hallinta. Motivaatio pitkäkestoiseen hoitoon on usein vähäinen. Nämä syyt vaikuttavat hoitosuhteen kehittymiseen ja näiden takia hyvän hoitosuhteen kehittyminen onkin tärkeää. Päihdeongelmaisilla on todettu olevan hyötyä vahvaan yhteistyöhön perustuvasta hoidosta. Hoitosuhteen ollessa sosiaalisen tuen muoto, se tukee yksilöä paremmin kuin mikään yksittäinen hoitomenetelmä. (Kallio 2005, 24, 33–35.)

2.2 Voimavarat ja ratkaisukeskeinen työote

Kun voimavarat ovat loppuneet, voi henkilö kokea ettei pysty enää selviytymään, vaan tarvitsee tavallista enemmän muiden tukea. Kun tukea ei löydy lähipiiristä tai ystävistä voi normien rikkominen tai päihteet olla helppo valinta. Voimavaroihin voi vaikuttaa. Vilenin, Leppämäen ja Ekströmin (2008, 54-55.) mukaan niihin voi vaikuttaa positiivisesti hyvällä perusterveydellä ja turvallisilla elinoloilla. Hyväksyty ja rakastettu olo vahvistaa uskoa omaan itseen. Työssä ja vapaa-ajalla itsensä toteuttaminen voi tuoda voimia arkeen. Voimavarojen arviointi on sosiaali- ja terveysalalla tärkeää ja ne määrittelee aina asiakas itse. Joskus työntekijä voi huomata asiakkaalla voimavaroja, joita hän ei itse välttämättä ole huomannut tai ajatellut positiivisena asiana.

Tämä voimaantumisen ajattelu on vahvasti mukana sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä, terapioissa sekä kaikissa elämäntapoihin liittyvässä ohjaamisessa ja ohjauksessa. Voimaantuminen (empowerment) ymmärretään sekä henkilökohtaiseksi voiman tunteen rakentumiseksi, että yhteiskunnalliseksi osallisuuden tunteeksi. Kyseessä voi olla ihmisestä riippuen erittäin pienikin onnistumisen tunne. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 77.) Voimaantumista tapahtuu sosiaalisessa kanssakäymisessä, joten vuorovaikutus muihin ihmisiin on merkittävä tekijä voimaantumisen kannalta. (Vilen ym. 2008, 24.)

Ratkaisukeskeisen työotteen katsotaan olevan osa lyhytterapiaa ja lyhytterapeuttisia työotteita. Lyhytterapialla tarkoitetaan noin 5-15 käyntikertaa sisältävää terapiaa tai

sellaista terapiaa, jonka kesto on määritelty etukäteen ja sillä halutaan saada muutosta aikaan mahdollisimman nopealla aikataululla. (Vilen ym. 2008, 171.) Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen ja Mäkelä (2011, 74-75.) puhuvat ratkaisukeskeisen asiakastyön periaatteista joita ovat asiakkaan jo toimivien olemassa olevien voimavarojen vahvistaminen ja löytäminen. Siinä keskitytään asiakkaan motivoituneisuuden ja toiveikkuuden vahvistamiseen. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä työtavassa asiakkuus ja asiakkaan identiteetti rakentuvat yhä uudelleen asiakkaan ja työntekijän välisen keskustelun ja kanssakäymisen pohjalta.

Ratkaisukeskeisessä toiminnassa oletamus ei ole, että ongelmat olisivat helppoja tai helposti ratkaistavissa. Ensiarvoisen tärkeää on, että ihminen saa tulla kohdatuksi ja kuulluksi siinä elämäntilanteessaan kun sillä hetkellä on. Ongelmat voivat tuntua erittäin sitkeiltä ja pysyviltä. Mutta samalla tavalla kuin ongelmat ja haasteet ovat tavallista elämää, niin ovat myös omat voimavarat ja kyvyt. Vaikeinta niitä on löytää silloin kun elämässä on menossa tummimmat ja vaikeimmat ajat. (Vilen ym. 2008, 172.)

2.3 Yhdyskuntapalvelu rangaistusmuotona

Yhdyskuntapalvelu on yksi lainsäädännössä oleva rangaistusmuoto. Se on osa rikosseuraamusjärjestelmää. Yhdyskuntapalvelun toimeenpanoista vastaa Rikosseuraamuslaitos. Yhdyskuntapalvelu otettiin ensin käyttöön kokeiluluontoisesti vuonna 1991. Siitä haluttiin ankaruustasoltaan välimuoto ehdottoman ja ehdollisen vankeustuomion välille. Yhdyskuntapalvelusta tuli pysyvä rangaistusmuoto vuonna 1997 voimaan tulleella lailla yhdyskuntapalvelusta (1005/1996) ja näin osaksi rangaistusjärjestelmää. (Matikkala 2010, 44–45.)

Yhdyskuntapalvelu tuomitaan ehdottoman vankeuden sijasta, jos henkilö tuomitaan enintään 8 kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Palvelusaika pyritään mitoittamaan suunnilleen samalle ajalle, jolle henkilö on alun perin tuomittu.

Yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle on neljä edellytystä, jotka koskevat 1) ehdottoman vankeusrangaistuksen pituutta, 2) tuomittavan suostumusta, 3) hänen soveltuvuuttaan yhdyskuntapalveluun ja 4) yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen esteitä. (Yhdyskuntapalvelulaki 641/2010).

Tuomitun täytyy antaa myös suostumuksensa suorittaa tuomio yhdyskuntapalveluna, lisäksi henkilön täytyy olla soveltuva suorittamaan yhdyskuntapalvelua. Suostumusedellytyksille on kaksi perusteltua syytä: Henkilön omalla suostumuksella varmistetaan, ettei työn teettäminen ole Suomen kansainvälisten velvoitteiden vastaista. Soveltuvuus yhdyskuntapalveluun taas määritetään yksilökohtaisesti. Keskeisin vaatimus on kyky suorittaa pitkäjänteistä kurinalaista toimintaa. (Yhdyskuntapalvelulaki 1055/1996; Matikkala 2010, 46–48.)

Soveltumattomiksi yhdyskuntapalveluun katsotaan sellaiset henkilöt joiden arvioidaan todennäköisesti pyrkivän välttelemään seuraamuksen toimeenpanoa. Runsas alkoholin tai muiden päihdeiden käyttö ovat seikkoja, joiden vuoksi yhdyskuntapalvelu voi jäädä suorittamatta. Tällaisissa tapauksissa on mahdollisuus turvautua tukitoimenpiteisiin, jotta henkilö pystyisi suoriutumaan yhdyskuntapalvelustaan. Tukitoimet ovat kunnan omia päihdehuollon palveluita tai ostopalveluna ostettavia. Tuomioistuin voi katsoa rikosentekijän soveltuvaksi palveluun ilman soveltuvuusselvitystäkin. (Yhdyskuntapalvelulaki 1055/1996; Matikkala 2010, 46–48.)

2.3.1 Yhdyskuntapalvelun sisältö

Yhdyskuntapalvelua suorittavan henkilön täytyy tehdä tietty tuntimäärä, joka on suhteutettu vankeusrangaistuksen pituuteen. Vähimmäismäärä on 20 ja enimmäismäärä 200 tuntia. 20 tuntia vastaa 14 päivän tuomiota ja vastaavasti 200 tuntia 8 kuukauden tuomiota. Oikeuskäytännössä on muodostunut muuntoasteikko, jonka mukaan tuomio muunnetaan työtunneiksi. Kyseisenä aikana yhdyskuntapalvelua suorittava tekee valvonnan alaisena säännöllisesti palkatonta työtä. Rikosseuraamuslaitos vahvistaa toimeenpanosuunnitelman, josta käy ilmi yhdyskuntapalvelun suorituspaikka, työtehtävät ja muut tiedot yhdyskuntapalvelun aikana tapahtuvasta toiminnasta sekä suoritusajan päättymispäivä. Palvelua suoritetaan yleensä kahdesti viikossa 3-4 tuntia kerrallaan. Lähtökohtaisesti pyritään siihen, että yhdyskuntapalvelu tulee suoritetuksi vuoden sisällä tuomioon täytäntöönpanosta. (Yhdyskuntapalvelulaki 1055/1996; Matikkala 2010, 52–53.)

Yhdyskuntapalveluun tuomitun tulee:

- 1) osallistua toimeenpanosuunnitelman laatimiseen;
- 2) noudattaa vahvistettua toimeenpanosuunnitelmaa ja palvelun aikataulua sekä suorittaa hänelle annetut palvelutehtävät sekä osallistua palvelun täytäntöönpanon vaatimiin tilaisuuksiin;
- 3) käyttäytyä asiallisesti palvelupaikan henkilökuntaa, asiakkaita ja muita henkilöitä kohtaan; sama vaatimus koskee myös muita palvelun täytäntöönpanon vaatimia tilaisuuksia;
- 4) ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle palveluun saapumisen esteestä ja sen syyistä sekä vaadittaessa esittää esteen olemassaolosta asianmukainen todistus tai selvitys toimeenpanosuunnitelmassa määrätyllä tavalla;
- 5) toimittaa Rikosseuraamuslaitokselle terveydentilastaan lääkärin antama lausunto, jos on perusteltua syytä epäillä terveydentilaa riittämättömäksi yhdyskuntapalvelusta suoriutumiseen;
- 6) pidättäytyä käyttämästä huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuja huumausaineita yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanon alettua; täytäntöönpanon alkamisella tarkoitetaan ajankohtaa, jolloin tuomittu on saanut tiedoksi vahvistetun toimeenpanosuunnitelman;
- 7) pidättäytyä olemasta palvelupaikalla tai yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanon vaatimissa tilaisuuksissa alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen; sekä
- 8) suorittaa puhalluskoe tai antaa virtsa- tai kakkasylkinäyte, jos on syytä epäillä tuomitun olevan päihtynyt. (Yhdyskuntapalvelulaki 641/2010).

2.3.2 Yhdyskuntapalvelua suorittavan päihitteettömyyden tukeminen

Kuten aiemmin on jo todettu, suurin osa yhdyskuntapalvelua rangaistuksenaan suorittavista on tuomittu törkeästä rattijuopumuksesta. Tämän vuoksi osana yhdyskuntapalve-

lua voidaan käyttää palveluita joiden tarkoituksena on auttaa ja tukea henkilöä kokonaisvaltaisesti elämässään, esimerkiksi päihdehuoltojaksoa. Näin tukea tulee myös yhdyskuntapalvelun suorittamiseen sekä mahdollisiin ongelmiin päihteiden käytössä. (Matti 2010, 54.)

Yhdyskuntaseuraamustoimistoilla on tietynlaiset käytännöt siitä, miten yhdyskuntapalvelua suorittavan päihteettömyyttä pyritään tukemaan. Vuonna 2011 yhdyskuntapalvelulakiin tulleiden muutosten perusteella voidaan suorittaa 30 tuntia Rikosseuraamuslaitoksen järjestämää tai hyväksymää toimintaa, jonka tarkoituksena on edesauttaa asiakkaan yhdyskuntapalvelun suorittamista sekä vähentää riskiä uusintarikollisuuteen ja päihdeongelmiin. Ennen vuotta 2011 tukitunteja pystyi käyttämään enintään 10. (Yhdyskuntapalvelulaki 641/2010.)

Toimintoja käytetään esimerkiksi kun päihdeongelma uhkaa toimeenpanon suorittamista. Yleensä kyse on yksittäisistä tunteista, jotka toteuttaa paikallinen päihdetyöyksikkö. Muu toiminnan sisältö ja tuntimäärä harkitaan päihdehuollon asiantuntijuuden perusteella. Painopiste näissä lyhyissä päihdehuoltojaksoissa on arvioinnissa ja motivoinnissa eikä kuntoutuksessa, koska tuntiresurssit ovat vähäiset. Arviointijakson jälkeen asiakas voi päästä tai hakeutua itse päihdekuntoutuksen piiriin. (Rikosseuraamuslaitos 2011, 2.)

Haapasalo (2008, 245.) puhuu erilaisista hoito- ja kuntoutusohjelmista sekä interventiosta eli neuvonnoista, joita käytetään niin vankiloissa vangeille kuin yhdyskuntapalvelua suorittaville. Niiden tarkoituksena on kuntouttaa ja parantaa yksilöiden mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Hän määrittääkin ominaisuuksia, jotka ovat olennaisia tällaisten ohjelmien ja interventioiden onnistumisen kannalta. Hänen mukaansa interventiolla täytyy olla selkeä malli, jossa käytetään menetelmiä, jotka sisältävä fokuksia ja osallistuvaa oppimista. Interventiossa arvioidaan yksilön riskitekijöitä (ystäväpiirin vaikutus, omien taitojen puutteet sekä riippuvuus- ja itsehillintäongelmat) ja mahdollisuutta uusintarikollisuuteen. Haapasalo painottaa myös selkeitä tavoitteita ja henkilökunnan on sitoutuneisuutta käyttäviä menetelmiä, joissa keskitytään tunteiden, ajatusten ja käyttäytymisen vuorovaikutukseen. Henkilöstöllä täytyy myös olla riittävä koulutus ja riittävät voimavarat.

Haapasalo (2008, 246.) toteaa, että tulevaisuudessa haasteena on, että jokaiselle yksilölle olisi juuri hänelle sopiva ohjelma. Aina ei voi odottaa, että yksi hoito- tai kuntoutusmenetelmä sopisi kaikille. Opinnäytetyössämme käsiteltävä ohjelma on päihdepalveluiden tarjoama päihdehuoltojakso.

2.4 Päihdekuntoutus

Kuntoutuksesta yleensä puhuttaessa Vilkkumaa (2004, 35.) esittää oleellisen kysymyksen kuntoutuksen tehtävästä eli millaista sen pitäisi olla ja mitä sen pitäisi tarjota. Hän kysyy, onko tarkoituksena saada kaikista kuntoutuksessa kävijöistä taas iloisia kunnon kansalaisia, jotka noudattavat kaikkia sääntöjä ja jos ovat kokeneet vääryyttä, hakevat siihen muutosta, mutta viimeisen oikeusasteen jälkeen tyytyvät masentumatta siihen mitä elämä on. Vilkkumaa (2004, 34.) painottaa kuntoutuksessa siihen lähes välttämättömästi sisältyvää sosiaalista vuorovaikutusta. Oli kyse kenen tahansa ammattilaisen kanssa tehtävästä kuntoutuksesta on tapaaminen aina moniääninen prosessi, jonka tarkoituksena on vaikuttaa sillä hetkellä ja siellä paikassa jossa ollaan.

Päihdekuntoutus on osa päihdehuoltoa, jota ohjataan päihdelainsäädännöllä. Se, mitä kuntoutus sisältää, riippuu tietenkin palveluntarjoajasta ja heidän resursseistaan. Esimerkiksi Sovatek-säätiö Joensuussa kertoo Internet-sivuillansa tarjoavansa kognitiivista, ratkaisukeskeistä ja yhteisöhoitollista viitekehystä, jolla he päihdekuntoutustaan toteuttavat.

Yhteisössä noudatetaan viikko-ohjelmaa, joka sisältää:

yhteisökokoukset

päihdekuntoutusryhmät

kuntoutussuunnitelman teko ja viikoittainen tarkastaminen

omaa päihteidenkäyttöä tutkivat tehtävät

selviytymiskeinojen suunnittelu, harjoittelu ja toteutus

arkipäivän askareiden yhdessä tekeminen / omien vastualueiden hoitaminen

5- pisteen korva-akupunktiohoito. (Sovatek 2013).

Päihdekuntoutusta ohjaa kaksi seikkaa: vapaaehtoisuus ja motivaatio. Tärkeintä olisi, että ihminen itse tunnistaisi tilanteen ja haluaisi siihen muutosta. Suvikas, Laurell ja Nordman (2010, 239, 241.) painottavat omaa motivaatiota siihen, mikä on tärkeää ja miksi kuntoutua. Tähän henkilö tarvitsee innostusta ja kannustusta.

Soikkelin (2002, 23.) mielestä ehkäisevä päihdetyö taas on suurimmaksi osaksi aivan muuta kuin valistusta. Ehkäisevä päihdetyö on konkreettista tukemista ja auttamista. Valistuksella on kuitenkin oma paikkansa, kuten tiedotuksella missä vain yhteiskunnallisessa toiminnassa, mutta pelkästään sen avulla ei tuloksia voida päihdetyössä odottaa. Päihdeongelmia ehkäistään ennen muuta hyvinvointia edistävillä toiminnoilla. Kallio (2005 4.) painottaa, että päihdehoito on ihmisten välistä vuorovaikutusta. Siinä on mukana työntekijän kokemus, ammattitaito, asenteet, uskomukset, tunnetilat, ihmissuhdetaidot ja persoonalliset ominaisuudet.

Suvikas, Laurell ja Nordman (2010, 254.) kirjoittavat päihdekuntoutukseen liittyvästä verkostotyöstä, jossa asiakkaan kanssa toimitaan. Siihen voi kuulua terapiaa, yhteisiä tapaamisia ja yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa. Näillä pyritään edistämään kuntoutujan kuntoutumista ja hyvinvointia. Verkostoon voi kuulua esimerkiksi toimijoita perusterveydenhuollosta, sosiaalitoimesta sekä työvoimahallinnosta, mutta kaikki ovat riippuvaisia asiakkaan tarpeesta ja historiasta.

Metterin & Haukka-Wacklinin (2004, 54.) mukaan hyvä kuntoutus vaatii eettisen perustan, joka on selkeä. Eettisyys on kuntoutuksessa suuri haaste, koska verkostoituminen moneen eri organisaatioon luo erilaisia arvoja ja asenteita kuntoutusta kohtaan. Jokaisen ammattilaisen erilainen arvopohja asettaa haasteita kuntoutuksessa itselleen ja hänen lähipiirilleen. Metteri & Haukka-Wacklin korostavat työntekijän vastuuta omista teoistaan ja valinnoista. Kuntoutustyöntekijä on aina vastakkain ihmisen ahdistuksen kanssa. Tämän vuoksi kuntoutustyöntekijällä tulee olla huolellisesti hahmotettu ihmiskäsitys, joka tarjoaa luontevuutta tehdä kuntoutustyötä.

Laissa kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä (497/2003.) painotetaan kuntoutujan mielipiteen kuuntelemista ja hänen osallistumistaan hänen asioitaan käsiteltäessä. Kemppainen (2004, 74–75.) painottaa kuntoutujan kuulemista ja selvitysten antamista vaihtoehtoista, joita hänellä on. Kemppaisen mukaan kuntoutuksen täytyy tarjota tavoitteita, jotka ta-

kaavat toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin, työllisyyden edistämisen ja elämäntilanteen hallitsemisen. Hän painottaa tavoitteiden liittyvän monella tavalla yksilöön ja paranemisen mahdollisuuteen. Ronald Wiman kirjoittaa kuntoutuskäsitteestä seuraavasti: "Ihmiset voivat muuttaa elämäänsä itsenäisempään suuntaan." (Wiman 2004, 85). Hän alleviivaa myös kuntoutuksen, jossa mukana on monenlaisia toiminnan tasoja fyysisestä sosiaaliseen, kohdistumista ihmiseen itseensä. (Wiman 2004, 85.)

3 Opinnäytetyön lähtökohdat

3.1 Toimeksiantajana Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto, joka on Rikosseuraamuslaitoksen alainen. Rikosseuraamuslaitos muodostettiin Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen tilalle vuonna 2010. Tämän organisaatiomuutoksen jälkeen muodostui yhtenäisempi kokonaisuus. Rikosseuraamuslaitoksen myötä vapausrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaa valtakunnassa yksi viranomaistaho. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Rikosseuraamuslaitoksessa Suomi jakaantuu kolmeen täytäntöönpanoalueeseen, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Kullakin rikosseuraamusalueella toimii aluekeskus ja arviointikeskus sekä vankiloita ja yhdyskuntaseuraamustoimistoja. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toimii Helsingissä ja terveydenhuoltoyksikön pääpaikka on Hämeenlinnassa. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus toimii Vantaalla. Kaikilla Rikosseuraamuslaitoksen toimijoilla on yhteinen perustehtävä, rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

3.2 Tutkimustehtävä

Tutkimustehtävämme oli selvittää millainen on Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaiden käyttämä päihdehuoltojakso Pohjois-Karjalan alueella. Päihdehuoltojakso on kartoitettavaa ja motivoivaa toimintaa, mutta Rikosseuraamuslaitoksella ei ole

valtakunnallisestikaan tietoa millaista palvelua päihdehuoltojaksolla saadaan. Rikosseuraamuslaitoksella on tämän vuoden yhtenä tulostavoitteena päihdepalveluiden kartoitus, jossa on tarkoitus selvittää millaisia palveluita asiakkaat saavat. Opinnäytetyössä keräsimme kokemustietoa Pohjois-Karjalan alueelta asiakkailta ja palveluntarjoajilta. Nämä tiedot toimitamme myös Rikosseuraamuslaitoksen hallinnon tietoon.

Tutkimuskysymykset:

Millainen yhdyskuntapalvelua suorittavan päihdehuoltojakso on?

Millaisia ovat asiakkaiden ja palveluntarjoajien kokemukset päihdehuoltojaksosta?

Palveluntarjoajien työntekijöiltä kysyimme, millaista päihdehuoltojakson sisältö on ja kuinka he pystyvät vastaamaan palveluntarpeeseen. Tarkasteluun tässä tulee, millaiset resurssit kunnilla on järjestää päihdehuoltojaksoja vai ostetaanko palvelu kokonaan muualta. Olavi Kaukonen (2001) kirjoittaa artikkelissa ”Sosiaali- ja terveydenhuollon päihdepalvelujärjestelmä” päihdehuoltolain olevan puitelaki, missä hoitoa, apua ja tukea annetaan sen tarpeen perusteella. Työntekijä on tässä tilanteessa arvioimassa asiakkaan tarvetta ja tekee päätöksen tarpeesta. (Kaukonen 2001, 108.) Jos kunnalla ei ole resursseja järjestää päihdehuoltoa, voi työntekijä tai päättävä elin huonossa taloudellisessa tilanteessa arvioida tarpeen pienemmäksi kuin se todellisuudessa on?

Haluamme selvittää minkälainen jonotusaika kussakin kunnassa on. Tarkastelemme millaista päihdehuoltojakson sisältö on. Asiakkaan odotukset ja kokemukset tuovat lisäarvoa faktoille ja työntekijöiden kokemuksille. Työntekijöiltä pyrimme saamaan myös kokemustietoa, onko yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaan päihdehuoltojakson järjestäminen erilaista kuin tavallisen päihdekartoituksen. Kokemuksista voi selvittää onko kuntien järjestämässä päihdehuollossa eroja. Tuloksia pyrimme laajentamaan vertailemalla asiakkaiden ja työntekijöiden vastauksia toisiinsa. Tavoitteena oli saada näkemys kohtaavatko sisältö ja tavoitteet asiakkaan kannalta, sekä millainen tilanne on eri puolilla Pohjois-Karjalaa. Tällä pyrittiin selvittämään ovatko ohjelman tavoitteet olleet tarkoituksenmukaisia ja järkeviä, eli palvelevatko tavoitteet ohjelman sisältöä.

3.3 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Viime vuosina yhdyskuntapalveluun liittyen on tehty ammattikorkeakoulutasolla opinnäytetöitä ympäri Suomea eri ammattikorkeakoulussa, mutta vastauksia on etsitty enimmäkseen meidän opinnäytetyömme kannalta erilaisiin kysymyksiin.

Aila Hotakainen on vuonna 2004 tehnyt Diakonia-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön samaan aiheeseen liittyen. Hän oli myös haastattelut asiakkaita ja työntekijöitä päihdehuoltojaksoson hyödyllisyydestä uusintarikollisuuden kannalta, sekä siitä kuinka työntekijät kokevat asiakkaat. Tulosten perusteella uusintarikollisuuden kannalta päihdehuoltojaksolla oli jonkinlainen merkitys, mutta enemmänkin se mahdollisti päihdeongelmasta ja omista asioista puhumisen. Myös yhdyskuntapalvelutuntien kuluminen koettiin hyväksi. Työntekijöiden mukaan asiakkaiden motivaation puute oli ongelmana päihdehuoltojaksolla. (Hotakainen 2004, 2.)

Satakunnan ammattikorkeakoulussa Jaana Hakanen (2012) tutki yhdyskuntapalvelun merkitystä arjessa ja elämänhallinnassa. Opinnäytetyön perusteella yhdyskuntapalvelu ei vaikuta onnellisuuden tai elämänhallinnan tunteeseen, sen sijaan esimerkiksi yksinäisyys vaikutti onnellisuuteen sitä alentavasti. Pääasiassa kokemukset yhdyskuntapalvelusta ovat positiivisia ja esimerkiksi vähentää päihteiden käyttöä ja mahdollistaa normaalin vuorokausirytmien. (Hakanen 2012, 2.)

Haaranen & Salmensuu (2011, 2.) tutkivat kuinka asiakkaan päihteettömyyttä voidaan tukea yhdyskuntapalvelun aikana. Kyseisessä tutkimuksessa pääpaino oli kuitenkin Rikosseuraamuslaitoksen omissa kuntouttavissa ohjelmissa, joita asiakkaiden kanssa käytetään. Tuloksissa keskeisimmäksi ongelmaksi asiakkaiden elämänhallinnan ja yhdyskuntapalvelusta suoriutumisen kannalta olivat päihdeongelmat.

Lasse Rautniemi on tehnyt vuonna 2012 teoreettis-empiirisen tutkimuksen yhdyskuntapalvelusta otsikolla Yhdyskuntapalvelu kansalaisyhteiskunnan ja valtion rajamailla. Väitöskirjassa tutkittiin yhdyskuntapalvelua temahaastattelun avulla kahden pääteeman alla. Teemat ovat kommunikaatio ja integraatio. Kommunikaatio näkyy yhdyskuntapalvelussa ihmisten välisinä suhteina palvelupaikoilla. Integraatio näkyy tutkimuksessa palvelupaikoilla syntyvinä tai vahvistuvina yhteiskuntaan kiinnittävinä tai kiinnipitävinä ulottuvuuksina. (Rautniemi 2012, 5.)

4 Opinnäytetyöprosessin kulku ja tutkimusmenetelmät

4.1 Prosessin käynnistysvaihe

Ajatus tehdä opinnäytetyö toimeksiantajan kautta tuli esille syksyllä 2012 yhdyskuntaseuraamustoimiston ilmoittaessa kiinnostuksensa ottaa opiskelijoita harjoitteluun ja mahdollisesti tekemään erilaisia opinnäytetöitä. Tartuimme mahdollisuuteen ja otimme syksyllä yhteyttä Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimistoon aiheen tiimoilta. Tapasimme työntekijöitä muutaman kerran, minkä jälkeen idea opinnäytetyön aihepiiristä valittiin. Keskusteluissa puhuttiin yhdyskuntapalvelua suorittavien päihdehuoltojaksosta ja tarpeesta selvittää niiden toimintaa ja käytäntöjä asiakkaiden ja jaksoja pitävien toimijoiden kannalta.

Syksyn 2012 aikana teimme ideapaperin ja vuoden vaihteessa aloimme kerätä materiaalia opinnäytetyösuunnitelmaa varten. Syksyllä aloimme käydä myös opinnäytetyön lukupiirissä, jossa keskustelimme ohjaajien kanssa ongelmista ja hankaluuksista. Opinnäytetyösuunnitelma oli valmis keväällä 2013 ja saimme hyväksynnän niin ohjaajiltamme koululta kuin myös yhdyskuntaseuraamustoimiston puolelta lähteä haastattelemaan asiakkaita ja työntekijöitä. Kevään aikana opinnäytetyön tutkimuskysymykset rajautuivat lopulliseen muotoonsa. Kevään aikana työstimme myös haastatteluihin rungot. Asiakkaille teemahaastattelurungon (Liite 1) sekä työntekijöille laadullisen kyselylomakkeen (Liite 2).

Laadullinen tutkimus on todellisuuden ja elämän kuvaamista. Todellisuutta ei voida pilkkoa osiin ja jättää jotain osaa huomioimatta. Tapahtumat ja todellisuudet muokkaavat toinen toistaan ja vaikuttavat toisiinsa. Tutkimuksen kohde pitää nähdä kokonaisvaltaisesti. Asioihin ja niiden näkemiseen vaikuttavat ihmisen arvot. Tästä ei pysty irrottautumaan. Tämän takia objektiivinen lähestyminen on vaikeaa laadullisessa tutkimuksessa. Jokainen yksilö näkee oman todellisuutensa itse ja omasta näkökulmasta. Tulokset, joita tutkimuksesta saadaan, ovat aikaan ja paikkaan sidonnaisia. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 157.)

Tutkimuksen tulee olla laadukas. Vastausten käyttökelpoisuus ja luotettavuus tutkimuskysymyksiin nähden antaa informatiivista, ajallista ja jopa rahallista höytyä. Tutkimus

pitää tehdä siten, että se on rehellinen, puolueeton ja siitä ei saa olla haittaa tutkimukseen osallistuneille. (Heikkilä 2001, 29.)

Laadullinen tutkimus valikoitui tutkimusmenetelmäksi, koska tutkimuksen lähtökohtana oli saada selville millaista toimintaa päihdehuoltojakso on sekä selvittää asiakkaan kokemus päihdekuntoutusjakson merkityksestä ja hyödyistä. Pyrkimyksenä on saada selville vastaako päihdehuoltojakso yhdyskuntapalvelua suorittavan tarpeita sekä rikosseuraamuslaitoksen odotuksia. Päihdehuoltojakson sisältöä tutkimme kyselylomakkeella. Työssämme käytetty kyselylomake on enemmän laadullinen kuin määrällinen tutkimusmenetelmä.

4.2 Aineiston kerääminen ja litterointi

Aineiston kerääminen toteutettiin kahdella tavalla, asiakkaat haastateltiin teemahaastatteluna kasvotusten ja työntekijät vastasivat laadulliseen kyselylomakkeeseen Internetin kautta.

4.2.1 Toimijat

Toukokuussa ryhdyimme hakemaan tutkimuslupia toimijoilta, jotta saimme lähettää heidän työntekijöilleen kyselylomakkeen. Tutkimuslupien saaminen oli monen mutkan takana. Toisilta toimijoilta vastaus ja luvat tulivat muutaman päivän sisällä, mutta osaa saimme odotella elokuun puoleen väliin asti. Jouduimme ottamaan yhteyttä neljään eri toimijaan sähköpostilla ja puhelimella, jotta saimme kiinni tutkimuslupastamme päättävän tahon. Lopulta kyselylomakkeet lähetettiin päihdejaksoja pitävälle työntekijöille elokuun puolessa välissä. Vastausaikaa oli reilun kuukauden verran ja vastauksia saimme syyskuun puoleen väliin mennessä kuudelta eri taholta. Lomakkeita meni yhteensä 14 työntekijälle.

Kysymysten tyyleinä kyselylomakkeessa on täsmälliset tosiasiakysymykset ja arvionvapaat tosiasiakysymykset. Näihin vastaaminen ei edellytä mielipiteitä. Kysymyksillä haemme palveluntuottajilta faktoja heidän toiminnastaan ja mahdollista tilastotietoa. Vastauksien tyylistä pitää harkita, halutaanko vastaukset avoimina vai onko vaihtoehdot annettu valmiiksi. Kysymyksissä ei saa kysyä kuin yhtä asiaa kerrallaan. Seuraavassa

kysymyksessä voi olla mahdollisuus informaation tarkentamiseen. Hyödyllisyys ja tarpeellisuus tutkimuksen kannalta on otettava huomioon. Kysymykset pitää esittää kohteliaasti. On vältettävä monimutkaisia, pitkiä ja johdattelevia kysymyksiä. Olennaiset asiat voi tuoda esille lihavoinnilla tai kursiiiviteksillä. Kaksikertaiset kieltosanat sekoittavat kysymyksen ja tällöin vastaukset eivät ole varmasti luotettavia. Kysymykset on myös tehtävä niin, että ne palvelevat vastausmuotoa. (Heikkilä 2001, 55–57.)

Kyselylomakkeella haimme tietoa päihdehuoltojakson palveluntarjoajilta. Pääasiassa haimme sanallisia vastauksia, mutta joukossa oli muutamia monivalintakysymyksiä. Aihealueita olivat asiakkaiden jonotusaika palveluun pääsemiseen, työntekijöiden määrä yhden asiakkaan kanssa työskentelyssä, mahdollinen päihdehuoltojakson sisällöllinen runko, rungon teemat ja jakson yksilöllinen toteuttaminen. Päädyimme kyselylomakkeen käyttöön laadullisen tutkimuksen sisällä, koska meillä ei ollut resursseja käydä haastattelemassa toimijoita paikan päällä. Tämä toimintatapa helpotti myös meidän työtämme, koska me säästyimme matkustukselta ja haastatteluihin kuluvalta ajalta. Teimme kyselylomakkeen sähköisesti käyttämällä Google Driven lomakeohjelmaa. Ohjelma käsittelee vastaukset automaattisesti ja tulokset tulevat näkyviin sanallisesti tai diagrammeina. Nämä tiedot olivat suoraan siirrettävissä opinnäytetyöhön. Tämä ohjelma mahdollisti lomakkeen helpon muunneltavuuden ja testauksen. Loimme työllemme Gmail-tilin aineiston keruun ajaksi, jotta kyselylomake profiloituu suoraan opinnäytetyöhömmä. Gmail-tili poistetaan käytöstä opinnäytetyöprosessin jälkeen. Työntekijöiden vastaukset saimme suoraan käyttämästämme Google Drive -ohjelmasta itsellemme taulukoituna kysymysten mukaisesti. Ohjelmasta oli mahdollista saada vastaukset myös yksilöllisesti.

Haaga-Helia ammattikorkeakoulun opettaja Aki Taanila kertoo pitämässään blogissa kyselylomakkeiden haastavuudesta vastausprosenttien osalta:

Kyselyiden vastausprosentit jäävät usein valitettavan alhaisiksi. Pahimmillaan vastaajia on alle 20 % otokseen valituista. Kato täytyy ennakoida otoskoko valittaessa. Otoskoko täytyy alun perin valita niin suureksi, että kadon jälkeenkin vastaajia on riittävästi. (Taanila 2012).

4.2.2 Asiakkaat

Keväällä saimme yhteistyössä yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden kanssa yhteensä neljä mahdollista asiakasta haastateltavaksi. Ensimmäinen haastattelu, jossa testasimme teemahaastattelurungon toimivuutta, tehtiin kesäkuussa. Runko osoittautui hyväksi eikä sitä enää muutettu. Seuraavat haastattelut oli tarkoitus tehdä kesän aikana. Lopuista kolmesta mahdollisesta asiakashaastattelusta yksi peruuntui aikataulullisten ongelmien takia ja kahteen viimeiseen emme saaneet puhelimella tai tekstiviesteillä ollenkaan yhteyttä. Heidän asiakkuutensa yhdyskuntaseuraamustoimistolle oli jo loppunut, joten työntekijäkään eivät voineet meitä tilanteessa auttaa.

Ryhdyimme heti alkusyksystä kyselemään yhdyskuntaseuraamustoimistolta muita mahdollisia asiakkaita, joita voisimme kysyä haastatteluihin. Saimme kaksi uutta haastateltavaa, joiden haastattelut tehtiin syyskuussa. Kaikki kolme haastattelua äänitettiin ja tämän jälkeen litterointiin sanasta sanaan.

Haastattelu on aina ainutlaatuinen tapa kerätä tietoa ihmisiltä, koska siinä ollaan suorassa vuorovaikutussuhteessa tutkittavan kanssa. Tästä asiasta on hyötyjä ja haittoja. Haastattelussa suurena etuna on aineiston keruun joustava säätely tilannetta ja vastaajaa myötäillen. Kysymysten ja aiheiden järjestystä voi muuttaa haastattelun aikana ja haastattelu voi tuoda esille uusia kysymyksiä. Jos verrataan vastauksia kyselylomakkeella saatuihin vastauksiin, on teemahaastattelu omalla tavallaan tarkempi tiedonkeräämismenetelmä, koska kirjoitettuihin vastauksiin on vaikeaa esittää tarkentavia kysymyksiä ja vastauksiin voidaan haluta perusteluja. Haastattelussa tutkittava ihminen on subjekti ja hänellä on vapaus tuoda asiansa ilmi kuten hän ne kokee ja mahdollisimman vapaasti. Haastateltava on tutkimuksessa aktiivinen osapuoli. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 199–202.)

Haastattelulla on myös negatiivisia puolia. Monet näistä negatiivisista puolista voidaan kokea myös positiivisina. Teemahaastattelu on paljon aikaa vievä tutkimusmenetelmä. Jos haastattelut ovat lyhyitä, eikä haastateltavilla ole monipuolisesti ja paljoa kerrottavaa, voidaan tutkimukseen käyttää yhtä hyvin kyselylomaketta. Haastateltavalla henkilöllä on täysi vapaus puhua asioista, jotka hän kokee tärkeiksi ja jättää sanomatta haluamansa asiat. Aineisto on aina tilanne- ja kontekstisidonnaista, eli kontingenttia. Ti-

lannesidonnaisuuden takia tulokset eivät ole suuremmin yleistettävissä. (Hirsjärvi ym. 2008 201–202.)

Haastatteluun osallistujat ovat kokeneet elämässään tietynlaisen tilanteen, josta halutaan tietoa. Teemahaastattelun pohjana on tutkittava aiheen tai ilmiön osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta. Haastattelurunko rakentuu edellä mainittujen asioiden pohjalta syntyneisiin oletuksiin ja tietoihin. Koko haastattelu tehdään ihmisten subjektiivisista lähtökohdista. Jokainen ihminen kokee asiat eri tavalla ja tämä tuottaa erilaista tietoa riippuen elämäkokemuksista. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 47.)

Teemahaastattelussa haastattelijalla on ohjat käsissään. Se eroaa normaalista keskustelusta juuri tällä tavalla. Teemahaastattelussa on etukäteen päätetyt aihepiirit, mutta järjestys voi vaihtua ja kysymyksiä tulla lisää ja osa voi jäädä pois. (Hirsjärvi, ym. 2008, 202–203.) Haastattelijalla on vapaus päättää miten haastattelu loppujen lopuksi toteutuu. Haastattelurunko rakennetaan tiettyjen teemojen ympärille ja näiden teemojen varassa edetään. Haastattelujen syvyys ja määrä määräytyvät yksilökohtaisesti tutkimuksen mukaan. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 48.)

Teemat ja ilmiöt nousevat esiin perehdyttäessä teoria- ja tutkimustietoon. Pääteemat toimivat tutkimuksen peruskäsitteinä. Alakäsitteet ja -luokat toimivat tarkempina teemoina ja kysymysten kohteina. Samalla ne toimivat haastattelijan muistilistana. Teema-alueet on hyvä pitää avoimina. Haastateltavien määrä ja heidän taustansa määräytyvät tutkimuskysymyksen mukaan. Haastateltavien määrä on se määrä, millä saadaan tarvittava tieto. Kysymykset pyritään esittämään kohdejoukolle mahdollisimman samalla tavalla, että nämä asiat olisivat verrattavissa toisiinsa. Haastateltavien määrä vaikuttaa analysointiin. Liian pienellä määrällä ei voida tehdä tilastollisia yleistyksiä, mutta liian isolla määrällä ei voida tehdä syvällistä tulkintaa. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 58, 66–67.)

Perttulan (2011, 151, 157.) mukaan kaikkia elämäntilanteet sopivat fenomenologisen eli kokemuksellisen tutkimuksen tarkasteltavaksi. Siinä pyritään luomaan mahdollisimman subjektiivinen kuva kokemuksesta, joka ihmisellä on. Lehtomaa (2011, 163, 167.) painottaa kokemuksen tutkimisessa sitä, että tutkijan täytyy ymmärtää ja kuvata kokemus niin, että se säilyttää alkuperäisen tarkoituksensa eikä muutu tutkijan haluamaksi tiedoksi. Lisäksi aineistoa hankittaessa on panostettava siihen, että haastateltava voi kuva-

ta kokemuksiin mahdollisimman täydesti ja moniulotteisesti, niin että haastattelija ohjaa asiakkaan kokemuksiin mahdollisimman vähän kysymystenasettelulla.

4.3 Aineiston käsittely ja analysointi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Laadullisessa tutkimuksessa löytyy yleensä kiinnostavia asioita, joita ei ole ehkä etukäteen osattu ajatella. Näitä kaikkia asioita ei kuitenkaan voi raportoida omassa tutkimuksessaan. On rajattava tarkkaan ja valittava omalle tutkimukselle oleellimmat asiat. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 93–94). esittävät yksinkertaisen rungon laadullisen tutkimuksen analyysin kuvaamiseksi:

- 1) *Päätä, mikä aineistossa kiinnostaa.*
- 2) *Käy läpi aineisto oman kiinnostuksen mukaan. Kerää merkityt asiat yhteen ja erikseen muusta aineistosta. Kaikki muu jää tutkimuksesta pois.*
- 3) *Teemoittele aineisto.*
- 4) *Kirjoita yhteenveto.*

Tutkimuksessamme käytämme tarkemmin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, joka on karkeasti kolmevaiheinen prosessi. Ensin aineisto redusoidaan, eli pelkistetään. Tämä tarkoittaa, että aukikirjoitettu haastatteluaineisto pelkistetään siten, että siitä karsitaan epäolennainen pois. Toisessa vaiheessa pelkistetyt asiat ryhmitellään ja viimeisessä, abstrahointi, eli teoreettisten käsitteiden luomisvaiheessa edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin, joista tehdään johtopäätöksiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yksinkertaisesti yhdistellään haastatteluiden käsitteitä ja saadaan näin vastaus tutkimustehtävään. Tämä perustuu tulkintaan ja päättelyyn saadusta materiaalista liittyen tutkittavaan ilmiöön. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–112, 114–115.)

Teemahaastatteluaineistoa tuli asiakkailta yhteensä 17 sivua litteroitua tekstiä, jota analysoimme laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysimenetelmällä. Analysoinnin teimme sisällönanalyysimenetelmän teorian mukaisesti. Yliviivasimme ensin tutkimuksellemme olennaisimmat vastaukset, jotka pelkistettiin eteenpäin ilmaisuiksi. Listasimme pelkiste-

tyt ilmaiset ja yhdistimme niitä muodostamalla niistä ensin alaluokkia ja myöhemmin pääluokkia. Taulukossa 1 on esimerkki asiakkaiden vastauksien teemoittelusta.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Päälouokka
<p>”Ei ne minusta ahistavia ollu. Omasta mielestä oli ihan mukava puhuu, mitä oman mielenpäällä.”</p> <p>”Minusta se on ollu ihan asiallista ... Ja eteenkipäin minä käyn. ... Keskusteluapuu saapi ja tuoleen.”</p> <p>”Toisinaan henkilökohtasista asioita puhuminen tuntu silleen omista asioista haluis. Sitten sitä niinku avautu. Sitten sitä rupes keskustelemaan.”</p> <p>”...en mie ois muuten en jaksana”</p>	<p>Ongelmista kertominen</p> <p>Omista ongelmista avautuminen</p> <p>Eteenpäin vievää keskusteluapua.</p>	<p>Positiivinen kokemus</p> <p>Voimia antava kokemus</p> <p>Keskusteluapu</p>	<p>Voimia antavaa keskusteluapua</p>

Taulukko 1. Aineiston teemoittelu asiakkaat

Työntekijöiden vastauksia tuli yhteensä 7 sivua. Työntekijöidenkin vastaukset käytiin läpi samalla tavoin kuin asiakkaiden. Taulukossa 2 on esimerkki työntekijöiden vastauksen teemoittelusta.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
”...asiakkaan emotionaalisiin asioihin paneutumista sekä asiakkaan itsetuntemuksen vahvistamista”	Päihteettömyyttä tukevaa Itsetuntemuksen vahvistamista	Päihdekäyttäytymiseen vaikuttavaa Yksilön tarpeisiin vastaamista	Yksilöllistä elämänhallinnan tukemista
”Kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista, ensisijassa päihteettömyyden tukemista”	Tarpeiden mukaista toimintaa Henkilökohtaisten asioiden käsittelyä	Elämänhallintaa tukevaa	
”Motivoidaan asiakasta päihteiden käytön lopettamiseen/hallintaan ja löytämään omat voimavarat oman elämänsä hallintaan.”			

Taulukko 2. Aineiston teemoittelu työntekijät

Asiakkaiden haastatteluiden analysointia vaikeutti haastattelun tekijöiden erilaiset toteutusmallit haastatteluhetkellä. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut helpointa toteuttaa haastattelut yhden henkilön toimesta kahden sijaan. Työntekijöiden vastauksien analysointi oli haastavampaa kuin asiakkaiden, koska osa kyselylomakkeen kysymyksistä oli spesifioituja. Näillä haluttiin muuta tietoa päihdehuoltojakson toteutuksesta kuin pelkästään työntekijöiden kokemuksia.

5 Tulokset

Työntekijöiden kyselylomakkeesta saimme vastauksia siihen, millainen päihdehuoltojakso on sekä heidän kokemuksiaan asiakkaiden ohjautuvuudesta jaksolle. Tuloksista nousi esiin selkeitä käytäntöjä, joita jaksolla noudatetaan, sekä kuinka päihdehuoltojakso eroaa muista päihdepalveluista. Asiakkaiden teemahaastattelusta saimme tietoa heidän kokemuksistaan, millaisista teemoista jakson aikana keskusteltiin ja ennen kaikkea millaiselta jakso tuntui. Seuraavissa kappaleissa avaamme tarkemmin tuloksia.

5.1 Päihdehuoltojakson sisältö

Työntekijöiltä saimme vastauksia hyvin eri puolilta maakuntaa. Kyselylomakkeita lähetettiin 14 työntekijälle, jotka ovat pitäneet päihdehuoltojaksoja. Vastausajan puitteissa vastaukset saimme kuuden eri toimijan työntekijältä. Muutamilla toimijoilla päihdehuoltojaksoja pitäviä työntekijöitä oli yhdestä kolmeen. Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta päihdehuoltojaksoa toteuttavia toimijoita on yhteensä 10. Osa on yksityisiä päihdepalveluja tarjoavia yrityksiä, joilta kunta ostaa päihdepalvelut, ja osa kuntien omia päihdepalvelujen tuottajia.

Kysyttäessä työntekijöiltä, millainen päihdehuoltojakso on, vastauksista nousi analyysin jälkeen pääluokaksi yksilöllisen elämänhallinnan tukeminen. Tuki näkyi vastauksissa elämäntilanteen kartoituksena, asiakkaan tilanteen selvittämisenä, elämänmuutokseen motivointina ja päihhteettömyyttä tukevana.

Työntekijöiden vastauksien mukaan asiakas pääsee aloittamaan päihdehuoltojakson pienellä odotuksella siitä hetkestä kun tätä mahdollisuutta on heille tarjottu. Jonotusajalle tuli keskiarvo on yhdestä kahteen viikkoa, mutta poikkeuksiakin on. Työntekijöistä suurimman osan mielestä päihdehuoltojakso eroaa muista heidän tarjoamistaan päihdepalveluista. Heidän mielestään yhdyskuntapalvelun päihdehuoltojakso on strukturoidumpi ja kontrolloidumpi kuin tavallinen päihdehuoltojakso, siihen kuuluu myös ilmoitusvelvoitus rikkeistä eivätkä käynnit ole vapaaehtoisia. Sisällöllisesti eroja ei juuri ole, mutta päihdehuoltojakso on enemmän siinä hetkessä tapahtuvaa, arvioivaa ja motivoivaa työtä.

"asiakkaan emotionaalisiin asioihin paneutumista sekä asiakkaan itsetuntemuksen vahvistamista."

"kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista, ensisijassa päihhteettömyyden tukemista."

"mahdollisuus pysähtyä tarkastelemaan päihhteiden käyttöään."

"motivoidaan asiakasta päihhteiden käytön lopettamiseen/hallintaan ja löytämään omat voimavarat oman elämänsä hallintaan."

Työntekijöiden vastaukset vaihtelevat kysyttäessä päihdehuoltojakson rungosta ja siitä kuinka yksittäinen kerta etenee. Toiset aloittavat tapaamiskerran päihdetestauksella ja etenevät selkeän rungon mukaan. Osa tekee päihdetestauksen käynnin lopussa, eikä täysin valmista runkoa ole.

"Ei erikseen. Ajokorttiseurannassa toteutettavaa runkoa voidaan soveltaa."

"Päihdeyksikössä on käytössä RISE:n Pielisen Karjalan yksikön valvojalta saatu yhdyskuntapalvelun päihdehuoltojakson sisältörunko, joka mielestämme toimii edelleen."

"Ei omaa runkoa, toimitaan asiakkaan tarpeiden mukaan."

"Mini-intervetion runko lienee pitkälti se mitä noudatetaan. Räätelöityy itselläni ainakin asiakas kunnan tarpeiden/toivomusten mukaan."

Päihdetestauksen lisäksi yksittäisellä kerralla käydään läpi asiakkaan kuulumiset ja vointi yleensä kerran alussa, josta siirrytään rungon mukaisiin teemoihin. Kuten jo aiemmin mainittiin osa tekee päihdetestauksen aina käynnin lopuksi. Päihdetestausta päihdehuoltojaksolla tehdään työntekijöiden vastauksista päätellen erittäin monipuolisesti, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Mahdollisuuksia on laboratoriokokeista erilaisiin seuloihin ja perinteisiin alkometripuhallutuksiin. Kaikkia haastateltuja asiakkaita oli testattu puhalluttamalla säännöllisesti. He eivät pitäneet kyseistä toimenpidettä vastenmielisenä tai kontrolloivana.

"..., eipähän siinä, ku ties, että ollaan selvin päin." (H1).

"Ihan normaalia." (H2).

"Se oli ihan normaalia." (H3).

Työntekijöillä on melko selkeä linja asiakkaan antaessa positiivisen näytteen. Asiasta ilmoitetaan Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaasta vastaavalle työntekijälle. Yksi vastanneista työntekijöistä kertoi, että asia ainoastaan selvitetään asiakkaan kanssa kahden kesken.

5.2 Päihdehuoltojakson teemat ja yksilöllisyys

Päihdehuoltojaksoa ohjaaviksi teemoiksi työntekijöiden vastauksista nousi pyrkimys elämänmuutokseen. Yksittäisinä teemoina lähes kaikista vastauksista nousi esille uusintarikollisuuden ehkäisy, riippuvuuteen vaikuttaminen ja päihteiden vaikutus elämään. Teemoja muokataan työntekijöiden mukaan myös yksilöllisesti asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Yksilöllisyyden huomioiminen nousi vastauksista selkeästi.

”Pyritään auttamaan asiakasta yksilöllisesti ja niissä asioissa, jotka hänelle ovat tärkeitä.”

”Päihdehuoltojaksot rakentuvat asiakkaan ja asiakkaan tarpeiden ympärille. Kun asiakkaan tarpeet ovat selvillä, mietitään yhteisesti kuinka kyseisiin tarpeisiin voidaan aikataulun puitteissa vastata.”

”Huomioidaan asiakkaan ajankohtainen elämäntilanne.”

Asiakkaat kokivat jakson myös yksilölliseksi. Heidän mielestään omia mielipiteitä kuunneltiin esimerkiksi teemoissa, joita jakson aikana käsiteltiin. Kaikki haastateltavat toivat esille jaksolla tärkeimpänä läpikäytyä teemana alkoholinkäytön.

”Esimerkiks alkoholi ja ihmissuhteet ja miten se vaikuttaa omaan elämään. (H1)

Minä ainakin puhuin alkoholin käytöstä ja elämästäni. (H2)

Päihteistä pääasiassa ja alkoholin käytöstä juteltiin ja liika käyttö ja tuolleen miten reagoipi, ku vaurioittaa sitten sisäelimii ja tuolleen. (H3)

Elämäänsä vaikuttaminen ja alkoholinkäytön aiheuttamat ongelmat tulevaisuudessa olivat olleet päihdehuoltojaksolla puheissa ja näihin oli yhden asiakkaan mielestä saatu muutoksia. Samoin päihteiden käytön vaikutus persoonaan ja omaan elämään sekä lähiympäristöön olivat haastateltavilla pinnalla heidän puheissaan. Yhdellä asiakkaalla tulevaisuuteensa vaikuttaminen näkyi ystäväpiirin muuttamisena. Yksi haastateltu asiakas kertoi vaihtaneensa ystävä/kaveripiirinsä täysin, koska aiempi piiri toi päihteidenkäyttöä elämään ja asiakas palasi aina ongelmansa pariin.

5.3 Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset

Asiakkaiden vastauksista kävi selvästi ilmi, että he olivat päihdehuoltojaksolla liiallisen alkoholinkäytön takia.

”Koska alkoholin kanssa ongelmia onpahan ja siitä alkoholista kaikki tää yhdyskunta-palvelu johtupahan. Kolme törkeätä rattijuopumusta ja sitten tarjottiin sitä päihdehuoltojaksoa.” (H1).

”Sen vuoksi että raitistuisin enkä syyllistyisi enää samaan rikokseen.” (H2).

”Tuon esmerkiks tuon alkoholin takii mie olin tuota. vaan, että tuli niin paljon käytettyy tuota. Sen takkii mie olin tuolla. Mie ku en mittään muuta en oo ku tuota pelekkee viinaa ja kaljaa.” (H3).

Työntekijät kokivat asiakkaan sitoutumisella ja motivaatiolla olevan suuri merkitys päihdehuoltojakson onnistumiselle ja tavoitteiden saavuttamiselle. Kokemukset siitä, ohjautuvatko asiakkaat heille oikeaan aikaan, olivat eriäviä.

Monella riippuvuus jo pitkittynyt, mutta toivottomia tapauksia ei ole.

Jos motivaatiota on, hoitoa kyllä saa. Jos taas ei asiakkaan kannalta se kuitenkin voi olla riittävä, vaikka hoitajana ajattelisinkin, että asiat ovat keskeneräisiä.

Hankala hoitaa jos ei ole motivaatiota.

Jos asiakas on motivoitunut käsittelemään ja työstämään päihdeongelmaansa, hän usein jatkaa sitä vapaaehtoisesti myös yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen.

Kukaan haastatelluista asiakkaista ei pitänyt päihdehuoltojaksolla käyntiä ahdistavana, vaikka siellä puhuttavat asiat ovat vaikeita ja raskaita. Omista ongelmista puhuminen ja positiivinen kokemus olivat työntekijöistä tärkeimmät asiat, mitkä nousivat esille vastauksista.

"...en mie ois muuten en jaksana." (H3). Haastateltava kertoi paljon työntekijän tärkeydestä ja asiakassuhteen toimivuudesta.

"Toisinaan henkilökohtaisista asioita puhuminen tuntu silleen omista asioista haluis. Sitten sitä niinku avautu. Sitten sitä rupes keskustelemaan." (H3)

"Mie ku saan vaan jutella tuolleen nii. Mie ku oon muutennii tuolleen tai mie juttelen aina. Niinku työpaikkallaki pomon kanssa ja työpaikan pomon kanssa ja nuille...minähän purisen aina." (H3)

"Ihan se oli positiivinen yllätys, että sai haastella omista ongelmistaan." (H1).

Keskusteluapu koettiin yleisesti tärkeäksi oman ongelman takia sekä yhdyskuntapalvelun suorittamisessa. Päihdehuoltojakson hyötynä oli myös yhdyskuntapalvelutuntien karttuminen. Yksi haastatelluista (H2) antoi pohjimmiltaan muista eriävän vastauksen. Haastateltava puhui paljon, että hän on saanut avarrettua näkemystään ongelmastaan, mutta oli selvästi väsynyt puhumaan asioista. Hän ei myöskään nähnyt millään tavalla hyödylliseksi päihdehuoltojakson käymistä. Henkilö olisi aloittanut mieluummin työntöön suoraan ilman päihdehuoltojaksoa.

"Mulla on sellanen käsitys, että siitä on ollu hyötyä, mut sit mä muutin käsitykseni päinvastaseks."(H2)

Syyksi hän kertoi epäsosiaalisen olon jakson aikana. Hänen lähipiirinsä yritti kaikin keinoin raitistaa häntä. Haastattelussa hän toi kuitenkin hyvänä asiana esille työntekijän kanta-aottavuuden tilanteeseen.

Kokemus päihdehuoltojaksosta oli asiakkaiden mukaan positiivinen, joskin osan mielestä hyödytön. Arvosanallisesti asiakkaat olivat samoilla linjoilla päihdehuoltojaksosta. Arvostelu asteikko oli 4–10.

"Oisko joku 8". (H1).

"8" (H2).

”Kyllä minä 8-9 annan työntekijälle, ku se on niin pätevä tuo. 10:kin voisin antaa, mut... (naurua) se on jo riittävästi tuo yksi.” (H3).

Minusta on erittäin hyvä ollu tuo. Työntekijä on iso apu mulle. Se on kyllä. Mie oikeen kiitän, että työntekijä on. Se mulle ottaaki ja sanooki, että jos on mitään, nii tule vain keskustelemaan. Saan siltä niinku keskusteluapuu. (H3)

Ei ne ainakaan vastenmielistä ollu se käyminen. Mun mielestä se on ihan hyvä asia. Ainaki aikasempien kokemusten perusteella. Kun mä kävin sen silloin aikasemmalla kerrolla sen viis tuntii. Mä silloin tunsin kokevani hyötyväni siitä.(H2)

Asiakkaista kahdella kolmesta on jatkunut päihdekuntoutus eri tavoilla päihdehuoltojakson jälkeenkin. Kolmaskin haastateltava mietti pyytävänsä apua, jos kokee sen tarpeelliseksi tulevaisuudessa. Tukiryhmistä kysyttäessä yksi haastateltava kertoi käyvänsä AA-kerhossa, yksi oli käynyt aiemmin ja viimeinen ei kertaakaan.

5.4 Yhteistyö yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa ja kehitysideat

Työntekijöiden mielestä yhteistyö yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa on sujunut hyvin. Yhteistyötä on pidetty toimivana ja tukeva kaikin puolin. Asiakkaat sivusivat välillä vastauksissaan yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöitä ja heidänkin mielestään yhteistyö on sujunut hyvin.

Kehitysideoita nousi myös esille vastauksista, joissa oli pyyntö mahdollisuudesta saada yhtenäinen runko päihdehuoltojaksoja ajatellen sekä arviointiin miten asiakas jaksolle ohjautuu. Yksi haastateltu asiakas toi esille päihdehuoltojaksoon liittyvän kehitysidean jossa yhdistettäisiin päihdehuoltojaksoa ja tukiryhmätoimintaa.

Jos on olemassa joku hyvä ja toimiva runko käynteihin, niin se voisi olla käytössä kaikilla tahoilla.

Koen, että "sää/urheilukeskustelut" eivät tue asiakasta vaan enemmänkin turhauttavat. Toki olemme myös avokuntoutustiimissä miettineet tulisiko päihdehuoltojaksoa suorit-

taville tehdä/suunnitella joku valmiimpi paketti sisällöllisesti, josta asiakas itse olisi tietoinen jo päihdehuoltojaksolle tullessaan?

Arviointia siitä, missä vaiheessa asiakas ohjautuu, miksi ja millä tavoitteilla mahdolliselle päihdehuoltojaksolle.

”Pieniä ryhmiä vois olla. Enemmänki pienryhmässä toimimista kuin pelkästään työntekijän kanssa kahdestaan. Ei mikään 10 henkeä, vaan ois silleen ihan muutama.” (H2).

6 Johtopäätökset

Asiakkaiden mielestä päihdehuoltojakso toi apua yhteiskuntapalvelun suorittamiseen, mutta ei välttämättä itse ongelmaan. Hyväksi asiaksi koettiin yhdyskuntapalvelun tuntien kuluminen sekä pääsy keskustelemaan omista mieltä painavista asioista. Positiivinen asiakassuhde ja keskusteluapu antavat elämään monenlaisia etuja. Päihdehuoltojaksoa käyvälle ihmiselle työntekijä voi olla ensimmäinen henkilö kenen kanssa asiakas puhuu suoraan asioistaan ja avautuu ongelmistaan. Asiakkaiden vastauksista kävi selkeästi ilmi kuinka tärkeää pelkkä keskusteluapu heille oli.

Kananojan (2009, 30.) painottaa asiakkaan ja työntekijän suhdetta yhtenä työn keskeisinä elementteinä. Yhteistyösuhde perustuu luottamukseen ja se sisältää monta eri näkökulmaa. Asiakkaan täytyy voida luottaa siihen, että hänen kertomansa asiat eivät tule ulkopuolisten tietoon ja että yksityiskohdat elämästään ovat turvattu. Samoin asiakkaalta odotetaan luottamusta työntekijän tekemään työhön. Ammatilaisen kanssa työskentely voi tuoda vaikeuksien käsittelyyn sellaista lisäarvoa, jota yksin ei olisi mahdollista saada aikaan. Työntekijän täytyy välittää asiakkaalle haluavansa tämän parasta.

Työntekijöiden vastauksista painottuikin, että heille tärkeää on asiakkaiden motivaatio ja sitoutuminen jaksoon. Heidän mielestään sitä tarvitaan, koska se helpottaa eteenpäin menemistä. Työntekijöillä oli kokemusta myös tilanteista, joissa päihdehuoltojaksolla ollaan vain velvoitteesta eikä tarkoituksena ole ollenkaan ongelman hoitaminen tai edes asiasta keskustelu. Yhdyskuntapalvelutuntien kerryttäminen on ainoa tavoite. Kallio (2005, 4–5.) puhuu väitöskirjassaan ”Päihdeasiakkaiden haasteet ja mahdollisuudet”

kuinka lyhyet interventiot ovat päihdehoidon tuloksellisuustutkimusten mukaan todettu lupaaviksi päihdehoitomalleiksi alkoholinkäytön vähentämiseksi.

Aineistosta käy ilmi suora palaute positiivisuuden kokemuksesta, joka tuli haastatteli-joille pienenä yllätyksenä suomalaisen miehen suusta. Mielestämme asiakkaat olivat todella vilpittömiä palautteen antamisen suhteen. Sosiaalipedagogiikan tavoitteena onkin tukea ihmistä kasvamaan täysivaltaiseksi kansalaiseksi, joka kykenee itse kasvattamaan itseään. Asiakkaasta pyritään samaan itseohjautuva subjekti, joka kykenee tekemään aidoista tarpeistaan tulevia valintoja. Ideana on auttaa ihmisiä vapauttamaan omaa ajatteluaan ja toimintaansa rajoittavista ja orjuuttavista tekijöistä. (Dal Maso, Kuosmanen 2008, 35.) Mielestämme päihdehuoltojakson tarkoituksena onkin saada asiakkaan prosessi liikkeelle. Henkilö, joka jatkaa päihdehuoltojakson jälkeen päihdekuntoutustaan, on saanut subjektivoitumisprosessinsa liikkeelle. Mikäli päihdehuoltojaksolla ottaa apua vastaan, kertoo se jo itsessään, että on alkanut mahdollisesti kyseenalaistaa käytöstään ja on aloittanut matkan oman elämänsä subjektiksi.

Aineistossa yhdistyivät asiakkaiden ja työntekijöiden vastaukset teemoista, joita jaksossa käsitellään. Asiakkailta teemoiksi nousi alkoholi ja päihteet oman elämän vaikuttajina ja työntekijöiltä elämän muutokseen kannustaminen. Analyysissä molempien alaluokissa nousivat päihteiden vaikutus elämään ja yksilöön vaikuttaminen. Työntekijöiden vastauksissa nousi myös uusintarikollisuuden ehkäisy esille.

Soikkeli (2002) puhuu tieto-asenne-käyttäytyminen-teoriasta. Teorian taustaoletus on, että yksilön, asenteiden ja käyttäytymisen välillä vallitsee vahva yhteys. Tämän teorian puitteissa pyritään vaikuttamaan yksilöön viestinnällä. Pääperiaate on, että yksilö saa uutta tietoa ja hänen asenteensa muuttuisivat. Asenteet puolestaan ohjaavat käyttäytymistä ja niin yksilön tietojen muuttuminen muuttaa viime kädessä myös hänen käyttäytymistään. Tämän teorian tyypillistä valistusta on esimerkiksi, että kerrotaan kuinka päihteet vaikuttavat omaan kehoon. Todellinen viesti on, ettei alkoholia tulisi käyttää suuressa määrin. Soikkeli puhuu välittävistä muuttujista, jotka puolestaan aiheuttavat muutoksia myös käytännössä. Niitä ovat esimerkiksi intervention aikaansaamat muutokset yksilön tietoisuudessa ja taidoissa. Päihteisiin liittyviä välittäviä muuttujia ovat esimerkiksi tietous päihteistä, suhtautuminen niihin, aikomus käyttää päihteitä sekä

normit. Vaikuttavia muuttujia on muun muassa elämäntaidot, riskitekijät, elämäntapa ja käyttäytymisongelmat. (Soikkeli 2002, 34–35, 42–43.)

Myös asiakkaiden yksilöllisyyden huomioiminen päihdehuoltojakson aikana tulee vastauksia vertailtaessa selkeästi ilmi. Aineistosta käy esille, että yksilöä kuunnellaan tai on kuunneltu. Teemoja muokataan asiakkaan tarpeiden mukaan. Työntekijöiden vastauksista kysymykseen, millaista toimintaa päihdehuoltojakso on, tuli sisällönanalyysin jälkeen pääluokaksi yksilöllinen elämänhallinnan tukeminen.

Kallio (2005, 3.) painottaa yksilökohtaisesti tehtyä päihdetyötä, koska päihdeongelmaan ei ole vain yhtä syytä. Päihderiippuvuus on haasteellista hoitaa, koska se on vahvasti sisäistettyä ja jatkuvaa. Syitä ongelmaan voivat olla ulkoiset tekijät, asiakkaan taustatekijät ja persoonalliset piirteet.

Aineistosta kävi ilmi, että asiakkaat hyötyvät päihdehuoltojaksosta eniten saamalla keskustella omasta elämästään ammattilaisen kanssa. Kuten aiemmin jo mainittu yhdyskuntapalvelutuntien kulumista pidettiin hyvänä. Itse ongelmaan ei välttämättä pysty vaikuttamaan näin lyhyessä ajassa, toisaalta asiakkaista kaksi oli jatkanut päihdepalveluiden käyttöä jakson jälkeen.

7 Pohdinta

7.1 Keskeiset tulokset

Tuloksiamme tarkasteltaessa ja sitä teoreettiseen kirjallisuuteen verratessa opinnäytetyöhön haastellut asiakkaat olivat selkeästi hyötynet päihdehuoltojaksosta. Vaikka pääpaino ei olekaan välttämättä päihdeongelman kontrolliin saamisessa, olivat keskusteluapu ja omien tunteiden jakaminen ammattilaisen kanssa selvästi auttaneet asiakkaita. Asiakkaiden mielestä yhdyskuntapalvelutuntien kulumista pidettiin hyvänä asiana, kuten edellisessä kappaleessa kerrottiin. Asiakkaat olivat myös jatkaneet päihdekuntoutustaan vapaaehtoisesti pitääkseen alkoholinkäyttöään hallinnassa.

Voimme myös todeta aineiston tuloksien kautta, että päihdehuoltojakso on yksilöllistä toimintaa. Jaksossa vallitsevat teemat ovat asiakkaan päihdeettömyyden tukeminen ja

elämän hallinta asiakkaan yksilöllisyys huomioiden. Päihdehuoltojakso eroaa yleisesti muista tarjolla olevista palveluista sen strukturoidumman ja kontrolloidun toteutustavan vuoksi. Silti yhtenevää runkoa päihdehuoltojakson järjestämiseen kaivataan.

Tuloksissa päihdehuoltojaksosta tuli positiivinen kuva asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Toki asiakkaat voisivat olla motivoituneempia, mutta tuloksia tarkasteltaessa asiakkaiden ajatukset olivat lähteneet liikkeelle mahdollisen paremman elämän puolesta. Päihdehuoltojakso voi mahdollisesti olla asiakkaalle portti päästä entistä paremmin päihdepalveluiden piiriin. Tuloksien mukaan keskusteluavulla näyttää olevan suurin merkitys jakson käynneille asiakkaille, mitä kautta se voi vaikuttaa heidän päihdeidenkäyttöön, oman elämän hallintaan, mahdollisuuteen rikkoa laki uudelleen sekä tärkeimpänä sen hetkisen tuomion suorittamiseen.

Päihdehuoltojakson kehittämistä kannattaa jatkaa entistä paremmaksi, koska se on parhaimmillaan helpoin väylä saada asiakas päihdepalveluiden piiriin. Vaikka suurimmalla osalla päihdejakson käynneistä asiakaista tuloksien mukaan oli jo ennestään asiakkuus, niin rikosta ei välttämättä ole tapahtunut aiemmin. Pienikin kuunteluapu tai positiivinen ja kannustava palaute voi olla asiakkaalle erittäin merkityksellinen tulevaisuuden kannalta.

7.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyösuunnitelmaa työstäessämme nousi kysymys, kuinka voimme tehdä työntekijähaastatteluita sekä analyysia eettisesti niin, ettemme arvostele tai korosta tiettyä toimijaa. Luotettavuuden ja eettisyyden kannalta kyselylomakkeen toteuttaminen Google Drivea käyttäen saimme tehtyä kyselyn toimijoille anonymisti ja sekä ilman matkustusta. Ohjelman avulla pystyimme analysoimaan kaikkien toimijoiden vastauksia ilman kenenkään yksittäisen tahon korostamista. Testasimme ohjelmaa viikon verran ja totesimme, ettei siitä, tietyillä toimintatavoilla tehtynä, saa mitenkään tietoon kuka kyselyyn on vastannut. Tulimme Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa siihen tulokseen, että vastaajien ei tarvitse olla anonyymeja, koska Rikosseuraamuslaitos haluaa selvittää, miten päihdehuoltojaksoja tehdään. Yhdenkään vastaajan ei kuitenkaan tarvinnut käyttää omaa nimeään, vaan vastaukset tulivat toimipaikan mukaan. Teimme

tämän selväksi tehdessämme tutkimuslupahakemusta. Emme tuoneet tässä työssä toimijoita nimillä esille, koska emme nähneet sen tuovan mitään lisäarvoa opinnäytetyölle.

Ennen teemahaastatteluja Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijä kysyi asiakkailta suostumusta haastatteluun. Tässä yhteydessä voi asiakkaalle tulla tuntemus pakottavuudesta tai velvoitteesta tulla haastateltavaksi opinnäytetyöhön. Asiakas voi tuntea työntekijän hyväntahtoisen pyynnön osallistua vapaaehtoiseen haastatteluun jonkinlaisena pakosti tehtävänä toimintona, joka olisi osa suoritettavaa rangaistustaan, vaikka kyse vapaaehtoisesta haastattelusta. Tällaisia tilanteita voi tulla, mutta niiden vaikutusta haastattelujen luotettavuuteen tai laatuun ei millään tavalla voi arvioida. Toisaalta itse yrittäessämme saada muutamaa asiakasta kiinni puhelimitse meille ei vastattu ollenkaan viesteihin tai puheluihin, vaikka lähestyimme asiakkaita henkilökohtaisesti.

Itsessään asiakkaiden haastattelutilanteissa voi olla ainakin yksi eettinen ongelma, juuri liittyen vapaaehtoisuuteen. Yhdyskuntapalvelua suorittava henkilö ei luultavammin ole mennyt täysin omista intresseistään päihdehuoltojaksolle, vaikka siitä olisi hyötyä prosessissa päästä päihteistä kokonaan eroon tai vähentää niiden käyttämistä. Yleisesti asiakkaat ovat menneet jaksolle vapaaehtoisesti. Luulemme tämän vaikuttavan vastauksiin, joita haastatteluilla keräämme. Yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkuudella voi olla kokemuksiin vaikutusta, jos verrataan tavallisesti päihdekuntoutukseen tulleita. Joillakin työntekijöillä voi olla vain yksittäinen kokemus päihdehuoltojakson läpikäymisestä yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaan kanssa. Yksittäinen mielipide voi olla täysin poikkeava verrattuna muiden työntekijöiden kokemuksiin, joilla on laajempi kokemus päihdehuoltojaksosta. Toisaalta jokaisen oma kokemus on uniikki ja tärkeä.

7.3 Tavoitteiden toteutuminen ja menetelmien arviointi

Opinnäytetyön suurena motivoijana, mutta samalla haasteena oli täysin uusi työkenttä. Kummallakaan meistä ei ollut minkäänlaista ennakkokäsitystä tai kokemusta tällaisesta työstä. Toisaalta meidän lähtökohtamme poistivat mahdolliset ennakkoluulot ja oletukset kokonaan, koska sellaisia ei ole. Aihe oli mielenkiintoinen ja laaja, mutta huomasimme miten tärkeää rajaus ja suunnittelu tällaisessa prosessissa ovat.

Mielestämme pääsimme asetettuihin tavoitteisiin, jotka olivat saada kokemustietoa päihdehuoltojaksosta sekä asiakkaiden että työntekijöiden kannalta. Samalla keräsimme tietoa kuinka jaksolla yleisesti toimitaan, mikä toimii ja mihin haluttaisiin kehittämistä.

Molemmissa materiaalin keräämistavassa olimme varautuneet vastaajien vaikeaan tavoittamiseen. Työntekijöiltä materiaalin kerääminen oli vaikeaa, koska kyselylomakkeisiin vastataan yleensäkin heikosti. Vastaajakunta ei ollut kovin laaja, koska toimijoita ei ole Pohjois-Karjalassa paljoa. Muutamassa kunnassa esimiehet ja työntekijät pohtivat, että saako tällaisen kyselyn täyttämiseen käyttää työaikaa. Jouduimme muistuttamaan kyselyyn vastaamisesta useasti. Myös kesälomien osuminen kyselyn ja tutkimuslupien lähettämisen ajalle hidasti ja vaikeutti vastausten saamista.

Koimme valitsemamme menetelmät hyväksi, toki työntekijätkin olisimme voineet myös haastatella teemahaastattelulla. Kyselylomake toimi aineiston keruumenetelmänä hyvin, mutta jäimme miettimään kuinka paljon vastauksia olisimme saaneet tapaamalla työntekijöitä kasvotusten? Olisiko tapaamisten sopimisessa tullut vielä suurempia tavoittamis- ja aikatauluongelmia kuin tuli jo sähköpostiviestinnän kanssa? Olisimme varmasti haastatelleet työntekijät kasvotusten jos se olisi ollut aikaresurssillisesti mahdollista.

Google Drive-ohjelman kautta tehty kysely kuitenkin yllätti meidät positiivisesti yksinkertaisuudellaan käyttää esimerkiksi tällaisessa tarkoituksessa. Kyselylomake oli helppo tehdä, se näytti hyvältä ja ennen kaikkea vastaajan kannalta se oli yksinkertainen täyttää ja lähettää.

Teemahaastattelu sopi asiakkaitten kanssa haastatteluun hyvin. Tapaamiset olivat rentoja, eivätkä ne mielestämme olleet asiakkaan kannalta painostavia. Pyrimme tekemään teemahaastattelurungosta mahdollisimman asiakasystävällisen ja yksinkertaisen ymmärtää. Onnistuimme siinä todella hyvin, koska haastatteluissa ei tarvinnut avata tai kertoa kysymyksiä uudelleen ja uudelleen asiakkaalle. Haastatteluissa asiakkaat ymmärsivät mihin heiltä vastausta haluttiin.

Keräsimme opinnäytetyöhön yhteensä 24 sivua materiaalia haastattelulla ja Internetin kautta lähetyllä kyselylomakkeella. Asiakkailta saimme opinnäytetyöhön 17 sivua litteoitua tekstiä. Materiaalia kertyi odotettua enemmän ja asiakkaat olivat puheliaampia,

kuin olimme odottaneet. Meitä varoiteltiin ja käskettiin mahdollisesti varautumaan lyhyisiin vastauksiin ja lyhyisiin haastatteluihin. Asiakkaat kertoivat yllättävän suoraan miten asiat ovat. Saimme vastauksia, kun annoimme asiakkaalle vapaat kädet sanoa mitä tahansa haluavat.

7.4 Oppimisprosessi

Tutkimuksen mahdollinen hyödynnettävyys valtakunnallisesti Rikosseuraamuslaitoksen hallinnon puolesta toi mielestämme omanlaistaan motivaatiota tehdä tämä tutkimus, koska se kertoo tekemämme opinnäytetyön tarpeellisuudesta.

Vaikka koulutuksen aikana olemme tehneet haastatteluja useampiakin, oli tämän tutkimuksen asiakashaastatteluihin lähteminen hyvin jännittävää. Haastattelun suunnittelu ja kysymysten laatiminen oli tarkkaa työtä, mikä tuntui aluksi välillä jopa liian isolta palalta. Oli paljon asioita, mitä meidän piti ottaa huomioon. Haastattelun pitää olla riittävän avoin, että siinä jää vastaajille tilaa vastata kysymyksiin, mutta kuitenkin niin tarkka, että haastattelijalla saa siitä tukea ja oikeisiin asioihin saadaan vastaus. Kyselylomakkeen tekeminen oli vielä tarkempaa. Kun lomake lähtee vastaajille, siihen on hyvin vaikea saada tarkennuksia. Laitoimme saatesähköpostiin ohjeen vastaajille mahdollisia epäselviä kysymyksiä varten. Kukaan ei kuitenkaan ottanut yhteyttä meihin vaan vastaajat antoivat vastauksensa suoraan. Emme joutuneet tekemään tarkentavia kysymyksiä vastaajille.

Ennen kysymysten laatimista koimme ongelman tutkimuskysymyksiensä kanssa. Meillä oli ideana tehdä anonyymitutkimus työntekijöille. Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto tarvitsi tietää miltä toimijalta vastausta on. Aluksi emme tajunneet poistaa tästä yhtälöstä anonyymiyttä. Ohjaavat opettajat pysäyttivät tilanteen ja kielsivät meitä tekemästä työstä niin sanottua varjotutkimusta. Emme olleet ajatelleet tällaista eettistä ongelmaa ollenkaan. Ongelma ratkesi onneksi yksinkertaisesti. Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto ei tarvinnut tietää vastaajan nimeä vaan pelkän toimijan. Näin vastaukset eivät henkilöityneet kehenkään yksittäiseen työntekijään.

Prosessin aikana opimme melko hyvin rajaamisen ja omien rajojen asettamisesta paljon. Pitää ymmärtää resurssit, mitä voi käyttää mihinkin työhön. Opinnäytetyötä tehdessä

pitää miettiä kuinka paljon työtä opinnäytetyöhön (15 opintopistettä) voi tehdä. Rajaa-
misen tarvetta toi se tosiasia, että työn alueena oli koko Pohjois-Karjala. Olisimme voi-
neet tehdä kaikki materiaalin keräämisen teemahaastatteluina, mutta ensinnäkin emme
saaneet tähän tarvittavia rahallisia resursseja ja toisekseen ajallisesti työmäärä olisi kas-
vanut suorastaan naurettavan suureksi. Kasvotusten tehdyt haastattelu olisivat voineet
tuoda meille suuremman vastausprosentin. Mutta taas haastattelujen sopiminen olisi
voinut osoittautua ajallisesti mahdottomaksi, kun jo tutkimuslupien saaminen tuntui
välillä olevan kiven alla.

Tutkimusalueena ja asiakasryhmänä opinnäytetyönaihe oli tekijöilleen täysin uusi. Se
toi oman haasteensa työn tekemiseen, koska jouduimme perehtymään täysin uuteen
alaan ja etsimään tiedon täysin nollasta. Toisaalta tämä toi meille mahdollisuuden lähteä
tyhjältä pöydältä liikkeelle ilman ennakkokäsityksiä ja opimme uudesta asiakasryhmäs-
tä paljon. Haastattelujen tekeminen saattoi olla hieman vapaampaa, koska meillä ei ollut
ennakkokäsityksiä asiakkaista tai heidän tilanteistaan. Kokonaisuutena opinnäytetyön-
prosessi on ollut vaativa ja opettavainen kokemus. Jälkeenpäin tulee esille asioita, joita
olisi voinut tehdä toisin, mutta kyse on kuitenkin oppimisprosessista tulevaisuutta ja
omaa ammatillisuutta varten.

7.5 Jatkotutkimusideat

Mietimme mahdollisiksi jatkotutkimusideoiksi asiakkailta esiin tullutta pienryhmämuo-
toisen toteutuksen kokeilemista käytännössä. Tämä vaatisi pidemmän aikavälin ja suun-
nittelun, jotta ryhmäläisiä löytyisi sopivan verran. Toisaalta työntekijöiltä nousi pyyntö
yhteiseen runkoon päihdehuoltojaksoille. Voisiko päihdehuoltojaksolle miettiä opinnäy-
tetyön kautta yhteistä mallia? Tällaisen mallin toteuttaminen yhteistyössä Joensuun yh-
dyskuntaseuraamustoimiston ja esimerkiksi muutaman päihdetoimijan kanssa voisi nos-
taa päihdehuoltojakson tasoa entistään.

Pohdimme myös opinnäytetyöprosessimme aikana millaiset resurssit päihdehuoltojak-
sojen läpi viemisessä on? Paljon työajallisesti ne vievät ja miten työntekijät kokevat
työajan riittävän niiden toteutukseen muun työn ohessa.

Lähteet

- Dal Maso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiuden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa Viinamäki, V. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä.. Anjalankoski: Solver palvelut Oy, 35.
- Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Juva: WS Bookwell Oy.
- Haaranen, V. & Salmensuu, T. 2010. Monipuolistuva yhdyskuntapalvelu? asiakkaan päihdeettömyyden ja elämänhallinnan tukeminen yhdyskuntapalvelun aikana. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
<http://publications.theseus.fi/handle/10024/34327> 5.4.2013.
- Hakunen, J. 2012. Yhdyskuntapalvelun merkitys arkeen ja elämänhallintaan. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
<http://publications.theseus.fi/handle/10024/49972> 5.4.2013.
- Heikkilä, T. 2001. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hotakainen, A. 2004. Päihdehuoltojakso osana yhdyskuntapalvelua. Yhdyskuntapalvelun päihdehuoltojaksolle osallistuneiden asiakkaiden ja A-klinikan työntekijöiden kokemuksia päihdehuoltojaksosta. Diakoni ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Jarvenpaa2004/HotakainenAila04.pdf 3.10.2013.
- Kallio, T. 2005. Päihdeasiakkaiden haasteet ja mahdollisuudet: Pystyvyys, koherenssin tunne, kontrolliodotus ja hoito. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kananoja, A. 2009, Perustana toiminnan kartoitus Päihdetyö ja kunnallisen hyvinvointipolitiikan suunta. Teoksessa Kaipio, K. & Ruisniemi, A. (toim.) Ihan oikea ihme kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 30.
- Kaukonen, O. 2001. Sosiaalinen Sosiaali- ja terveydenhuollon päihdepalvelujärjestelmä. Teoksessa: Piisi, R. (toim.) Huumetyö. Tampere: Tammer-Paino.
- Kaukonen, O. 2013. Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien psykososiaalisen kuntoutuksen järjestäminen. Oikeusministeriö.
http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/seuraamusjarjestelma/6Hf70WdPr/Kustannustenjakoraportti_Kaukonen.pdf 7.10.2013.
- Kemppainen, E. 2004, Kuntoutuksen tavoitteet, keinot ja oikeusluonne. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kansamme Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 74–75.
- Kyntäjä, T. 2004, Rikollisuus ja rikoskontrolli. Teoksessa Kantalo, I., Koskinen, K. & Räsänen, P. (toim.) Sosiologisia karttalehtiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 267, 271.
- Laki huumausainelaista 373/2008.
- Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003.
- Laki yhdyskuntapalvelusta 1055/1996.

- Matikkala, J. 2010. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Metteri, H. & Haukka-Wacklin, T. 2004, Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kansamme Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 54.
- Rautniemi, L. 2012. Yhdyskuntapalvelu kansalaisyhteiskunnan ja valtion rajamailla. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66900/978-951-44-8791-0.pdf?sequence=1> 3.10.2013.
- Rikosseuraamuslaitos. 2011. Yhdyskuntapalvelun muu kuin työpalvelun sisältö- asiakirja. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Rikosseuraamuslaitos. 2013. Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto.
<http://www.rikosseuraamus.fi/15268.htm> 21.3.2013.
- Rikosseuraamuslaitos. 2013. Keskushallinto.. <http://www.rikosseuraamus.fi/49205.htm> 21.3.2013.
- Soikkeli, M. 2002. Miten puhua huumeista. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sovatek 2013. Laitoshoitopalvelut.
www.sovatek.fi/paihdepalvelut_joensuu.shtml#Paihdekuntoutusyhteisö.
29.8.2013.
- Suvikas, A., Laurell L. & Nordman P. 2010. Kuntouttava lähihoito. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Taanila, A. 2012. Kato. <http://tilastoapu.wordpress.com/2012/03/13/kato/> 3.10.2013.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Vilkkumaa, I. 2004, Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kansamme - Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Wiman, R. 2004, Kumpaa pitäisi kuntouttaa ihmistä vai yhteiskuntaa. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kansamme - Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 85.
- Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Teemahaastattelurunko

Ennen päihdehuoltojaksoa

Mistä sait tietoa päihdehuoltojaksosta?

- Tiesitkö siitä itse aiemmin?
- Mitä ajattelet sinulle tarjotusta päihdehuoltojaksosta?
- Miksi sitä tarjottiin sinulle?
- Mitä siitä sinulle kerrottiin?

Millaista kuvittelit päihdehuoltojakson olevan?

- Millaista ajattelit sen olevan?
- Mitä halusit sen tuovan arkeen?
- Mitä odotit? Vastasiko jakso odotuksiasi?

Miten pääsit jaksolle?

- Miten käytännössä pääsit päihdehuoltojaksolle?
- Kuinka pitkään jouduit odottamaan jaksolle pääsyä? Siitä hetkestä kun jaksosta ensi kerran puhuttiin.

Sisältö

Millainen yhdyskuntapalvelua suorittavan päihdehuoltojakso on?

- Millaista jakso oli käytännössä?
- Mitä siellä tehtiin?
- Kuinka pitkään yksi tapaaminen kesti?
- Kuunneltiin omia halujasi ja tarpeitasi?

- Millaisista asioista puhuttiin? Teemoja?

Miltä tapaamiset tuntuivat?

- Ahdistavilta? Pakonomaisilta? Hyödyllisiltä? Vapauttavilta?
- Muuttuivatko tunteet päihdehuoltojaksolla?
- Millä tavoin?

Oliko jaksolla päihdetestausta?

- Miltä se tuntui?

Kokemukset

Miksi olit päihdehuoltojaksolla?

- Miten koet sen?

Millaisia ovat kokemuksesi päihdehuoltojaksosta?

- Millainen olo jaksosta jäi?
- Koitko jaksosta olevan sinulle hyötyä?
- Millainen kokemus se oli? Ahdistava? Miellyttävä?
- Millaisen arvosanan antaisit jaksosta kokonaisuudessaan? (4-10)

Koitko jaksosta olleen hyötyä yhdyskuntapalvelun suorittamiseen?

- Millaista?
- Entäs henkilökohtaiselle päihteiden käytölle?

Onko asiakkuutesi jatkunut yhdyskuntapalvelun jälkeen päihdekuntoutuksessa?

- Oletko käynyt yhdyskuntapalvelun jälkeen jossain tukiryhmässä?

- Millaisessa?

Vapaa sana?

Kyselylomake

29.8.2013

Päihdehuoltojakson sisältö - Google Drive

Päihdehuoltojakso

Kyselylomakkeen tarkoituksena on kerätä kokemustietoa yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta tulevien yhdyskuntapalvelua suorittavien henkilöiden päihdehuoltojaksosta. Tämän kyselylomakkeen kohderyhmänä on päihdehuoltojakson työntekijät.

Kyselyn aineistoa käytetään Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston toimeksiantamassa opinäytetyössä, jonka tarkoitus on kerätä kokemustietoa yhdyskuntapalvelua suorittavilta ihmisiltä ja palveluntarjoajilta.

Opinäytetyön tekevät sosionomiopiskelijat Aki Jalkanen ja Sami Tolonen.

Kyselystä saatua aineistoa hyödynnetään opinäytetyön lisäksi yhdyskuntaseuraamustoimiston palveluiden kehittämiseen.

*Pakollinen

Yleistä

1. Minkä kunnan/organisaation työntekijä olette? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Attendo
- Ilomantsi
- Kesälahti
- Kitee
- Kontiolahti
- Lieksa
- Liperi
- Numes
- Outokumpu
- Sovatek
- Valtimo

2. Millaista toimintaa yhdyskuntapalvelun päihdehuoltojakso teidän mielestänne on? *

29.8.2013

Päihdehuoltojakson sisältö - Google Drive

3. Kuinka monta työntekijää työskentelee Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta tulevien yhdyskuntapalvelua suorittavien asiakkaiden kanssa, joille on sen yhteyteen liitetty päihdehuoltojakso? *

Merkitse vain yksi soikio.

- Yksi
 Kaksi
 Kolme tai enemmän

4. Millainen on päihdehuoltojaksolle tulevan jonotusaika? *

Sisältö

5. Onko yhdyskuntapalvelun päihdehuoltojakson sisällölle runkoa, jonka mukaisesti toiminta tapahtuu? Jos on, millainen se on? *

---

6. Millaisia teemoja jaksoon sisältyy? *

---

7. Muokataanko teemoja/runkoa asiakkaan omien tarpeiden/halujen mukaan? *

29.8.2013

Päihdehuoltojakson sisältö - Google Drive

8. Millä tavoin asiakkaan yksilöllisiä tarpeita huomioidaan jakson aikana? *

---

9. Miten yksittäinen kerta yleensä etenee? *

---

10. Eroaako yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaan päihdehuoltojakson järjestäminen muista tarjoamistanne päihdepalveluista? *

Jos vastasit kyllä, vastaa seuraavaan kohtaa sanallisesti.

Merkitse vain yksi soikio.

Kyllä

Ei

11. Millä tavalla?

Päihdetestaus

---

12. Kuinka toteutatte päihdetestausta asiakkaan päihdehuoltojakson aikana? *

29.8.2013

Päihdehuoltojakson sisältö - Google Drive

13. Kuinka usein asiakas testataan päihdehuoltojakson aikana? **Merkitse vain yksi soikio.*

- Joka kerran aluksi
- Tarpeen mukaan
- Ei ollenkaan

14. Mikä on toimintamallinne, jos asiakas antaa päihdetestauksessa positiivisen näytteen? *

Kokemukset

---

15. Ohjautuuko päihdehuoltojaksoa suorittava asiakas teille oikeaan aikaan? **Tällä tarkoitetaan asiakkaan tilannetta, motivoituneisuutta, mahdollisuuksia käsitellä asioita.*

---

16. Millaiselta asiakkaiden tilanne vaikuttaa? **Koetko päihdehuoltojakson olevan riittävä asiakkaille?*

Yhteistyö Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa

29.8.2013

Päihdehuoltojakson sisältö - Google Drive

17. Millaista yhteistyö yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa on ollut? *

---

18. Miten yhteistyötä voisi jatkossa kehittää? *

---

19. Vapaa sana.

Palvelun tarjoaa

Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto
Toimeksiantajan edustaja:	Juha Pitkänen
Osoite:	Torikatu 19, 2. krs, 80100 JOENSUU
Puhelinnumero:	050 441 0264
Sähköposti:	joensuu.ykst@om.fi
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	0901501, Sami Tolonen 1001233 Aki Jalkanen
Puhelinnumero:	0405264771, 0504146788
Sähköposti:	sami.tolonen@edu.karelia.fi aki.jalkanen@edu.karelia.fi
Toimeksiantajan sitoumukset	
Toimeksiantaja sitoutuu antamaan ohjausta opiskelijoille opinnäytetyöhön.	
Opiskelijan sitoumukset	
Opiskelijat sitoutuvat tekemään toimeksiantajalleen opinnäytetyön.	
Opinnäytetyön ohjaus Karelia:ssa	
Ohjaaja(t): Tommi Kinnunen	Päivi Putkuri
Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	
Allekirjoitukset	
Päiväys 16.5.2013	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Sami Tolonen Sami Tolonen Aki Jalkanen Aki Jalkanen
Päiväys 16.5.2013	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys Juha Pitkänen

Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: kokemustietoa yhdyskuntapalvelua suorittavien päihdehuoltojaksosta

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Joensuun yhdyskunta-seuraamus toimisto

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko: Palvelun tarjoajat ja asiakkaat

b) aineiston keruumenetelmä: Kyselylomake

c) aineiston keruun ajankohta: Toukokuu - Elokuu 2013

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Päivi Putkuri

Tammi Kinnunen

Työelämäohjaaja:

Katja Pellikka

22/5/2013

Samu Tolonen

Samu Tolonen

Aki Jalkanen

Aki Jalkanen

LIITTEET: - tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus